

Araştırma Makalesi

George Orwell'in 'Wigan İskelesi Yolu' Adlı Yapıtı Üzerinde 'Emek' ve 'Edebiyat' İlişkisinin İncelenmesi

Hasan YÜKSEL¹

ORCID 0000-0001-8736-586X

Öz

Bu çalışmanın amacı, George Orwell'in başyapıtları arasında yer alan Wigan İskelesi Yolu (1937) adlı eserinden hareketle ve özellikle sanayileşmeden sonra ortaya çıkan şekliyle "emek" kavramının edebiyattaki yansımaları üzerinde durmaktır. Çağdaş İngiliz edebiyatının öncüleri arasında yer alan Orwell, tüm eserlerinde emeği, emeğin işveren karşısındaki konumunu, sendikalaşma ve örgütlenmenin esaslarını, sosyalizmin işçi sınıfına yönelik vaatlerini, sosyalizme ilişkin eleştirilerini, 20. yüzyıl İngiltere'si işgücü piyasasının yapısal özelliklerini, makineleşme ve sanayileşmeyle beraber işgücü piyasasında meydana gelen yenilikleri orijinal bir üslupla okuyucuya aktarmıştır. O bakımdan sadece edebiyatseverler değil; aynı zamanda ekonomi, politika ve sosyoloji çalışan herkesin Orwell'in eserlerini tafsi-latlı bir biçimde incelemesi önerilmektedir. Başından sonuna kadar dikkatle okuduğum ve üzerinde derinlemesine notlar aldığım Wigan İskelesi Yolu (1937) adlı eser, bir yazar ve akademisyen olarak sanki işgücü piyasası, emek tarihi ya da çalışma ekonomisinin genel özelliklerini aktaran bir eser izlenimi uyandırmaktadır. Aynı etki yine Orwell'in Paris ve Londra'da Beş Parasız adlı yapıtı için de geçerlidir. Nitekim Orwell, "Hayvan Çiftliği" ve "1984" adlı romanları da dâhil olmak üzere tüm romanlarında toplumsal gerçekçi bir çizgide gördüklerini ve yaşadıklarını anlatarak okuyucuyu etkileme potansiyeline sahip bir yazardır. Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda kitapta işgücü piyasasının geneline dair sosyal sorunlar ve kitabın tüm bölümleri ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Çalışma, esas itibarıyla üç ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde literatür taramasına yer verilerek Orwell'in edebi kişiliği ve üslup özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde çalışmanın yöntemine değinilmiş olup, çalışmanın

1. Doç. Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Çankırı, Merkez/Türkiye E-Posta: hasanyuksel37@gmail.com

kaleme alınmasının nedenleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise Wigan İskelesi Yolu (1937) adlı eser içerik analizi yöntemiyle ve işgücü piyasası dinamiklerine bakan yönleriyle incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Emek, Edebiyat, İşgücü Piyasası, Sanayileşme, Endüstri İlişkileri, Toplumsal Gerçeklik, George Orwell, Wigan İskelesi Yolu

The Analysis of the Correlation between 'Labor' and 'Literature' on the Very Basis of George Orwell's Masterpiece called 'The Road to Wigan Pier'

Abstract

The purpose of this study is to focus on the term "labor" and its reflection on literature and in particular its form in the aftermath of industrialization by moving from the book called *The Road to Wigan Pier* (1937), which is amongst the masterpieces of George Orwell. Orwell, who is the pioneers of contemporary English literature, deals with the themes such as labor, the status of labor against employer, the basics of trade unionism and organization, the promises of socialism towards working class, critics of socialism, the structural peculiarities of labor markets in England in 20th century, and the innovations in labor markets in parallel to the emergence of mechanization and industrialization in his books and conveys all these messages to his readers with gorgeous language mode. That's why; not only those, who keen on literature, but also those, who study economy, policy, and sociology, is suggested to analyze Orwell's books in a thorough manner. The book, named after *The Road to Wigan Pier* (1937), which I read meticulously from the beginning to the end and upon which I took detailed notes, impressed me as an author and academician in such a way that it signals the general framework of labor market, labor history or labor economics. The identical impression is valid for Orwell's other masterpiece, which is called "Down and Out in Paris and London". More than that, Orwell is an author, who has the potential to leave an impact on his readers by mentioning all his experiences in regards to socialist reality in his books including "Animal Farm" and "1984". In the study, the method of content analysis was used. Within this context, the social problems in relation to labor markets in general and all the chapters of the book were analyzed in an elaborated way. The study mainly consists of three chapters. In the first chapter, literature review upon Orwell's literary personality and his features of language use were informed. In the second chapter, the method of the study was mentioned and the reasons for which this paper was written were clarified. In the last chapter, the book *The Road to Wigan Pier* (1937) was analyzed by means of content analysis and on the basis of its perspective towards labor markets dynamics.

Keywords: Labor, Literature, Labor Market, Industrialization, Industrial Relations, Socialist Reality, George Orwell, The Road to Wigan Pier

Giriş

Emek, herhangi bir kişinin çalışması ya da istihdam edilmesi nedeniyle harcadığı çaba ya da 'efor' veya 'alın teri' olarak tanımlanabilir. İlk insanın yaratılışından bu yana emek sürekli varlığını korumuş ve insanın maddi ve maddi olmayan unsurlarıyla birlikte yaşamını devam ettirebilmesine katkı sunmuştur. Emek, bir taraftan bireyin maddi kazanç temin etmesine olanak sağlarken, diğer taraftan elde ettiği parasal getirinin sunduğu onur, haysiyet, şeref, itibar, aidiyet, karizma ve/veya statü gibi doğrudan maddi özellikler taşımasa da maddiyatla ilintili kazanımları da elde etmesine ve bahse konu kazanımları sürdürülebilir kılmasına imkân tanımıştır. Tarım yoğun çalışma biçiminin ve tarımsal kapitalizmin egemen olduğu dönemlerde toprağa bağlı bir dinamik arz eden emek, sanayileşmeyle birlikte makinenin ve devasa fabrikaların vazgeçilmezleri arasındaki yerini almıştır. İnsanlık tarihinin son dönüm noktası olarak addedilebilecek bilgi ve enformasyon çağıyla birlikte ise emek, bilginin arkasındaki en büyük 'üretici' ve 'itici' güç olma özelliğine haiz bir yapıya dönüşmüştür. Şekli, yapısı, nitelikleri ve özellikleri değişkenlik gösterse de emek bir biçimde varlığını devam ettirmektedir ve daha uzun yıllar da devam ettireceğe benzemektedir. Makineleşmenin ve otomasyonun baş döndürücü hızı nedeniyle işin ve emeğin geleceği konusunda ciddi kaygılar bulunsa da kanaatim odur ki emek ve alın teri, insan yaşamı devam ettikçe ve insan ihtiyaçları ve de ihtirasları sonlanmadıkça yok olmayacak bambaşka formlarda varlığını devam ettirecektir. Dolayısıyla zaman akıp gitmekte, koşullar değişmekte ve/fakat emeğe olan ihtiyaç herhangi bir değişikliğe uğramamaktadır.

Yaşamın bütünü bu denli kuşatan ve insan hayatının doğrudan bağlı olduğu bu kavram aynı zamanda edebiyat, müzik, sinema gibi sanatın tüm türlerini de etkisi altına almıştır. Nitekim sanat, belirli bir amaca hizmet etmekte ve belirli bir hedef için icra edilmektedir. O yönüyle sosyal sorunları, bireysel ve toplumsal problemleri sanatsal bir forma dönüştüren, bireyin yaşadığı acıları, sevinçleri, tecrübeleri, tarihi derinliği olan meseleleri kuramsal ve ampirik bir bakış açısıyla sevenleri ile buluşturan sanat paha biçilmez bir değer kazanmakta ve mesajları çağları aşip bugünlere kadar gelmektedir. Bir bakıma sanatı yerel olmaktan çıkaran ve evrenselleştiren şey, sanatsal değer taşıyan o filmin, kitabın, romanın, resmin, tiyatro oyununun ya da şiirin bireye ve dolayısıyla topluma ait sorunları dile getirme becerisinde gizlidir. Sanat toplumsallaştıkça ve insana dokundukça kıymeti ve değeri daha da artmakta ve sosyal yapı içerisinde yaşayan herkes o sanat eserinde kendi yaşanmışlıklarını, tecrübelerini; kısacası, kendi 'benini' bulmaktadır.

Şimdiye kadar bahsetmiş olduğum tüm bu kuramsallaştırmalar sanatın bir türü olan edebiyat için de geçerliliğini korumaktadır. Amerikan edebiyatının önde gelen yazarlarından John Steinback *Gazap Üzümleri*'ni (1939) yazarken dönemin şartlarından etkilenmiş ve eserinde 1929 Ekonomik Krizi'nin (Büyük Buh-

ran) Amerikan toplumunda yarattığı sarsıntıları derinlemesine incelemiştir. 19. yüzyıl İngiliz edebiyatının önde gelen isimlerinden birisi olan Charles Dickens, sanayileşme ve sonrasında yaşanan toplumsal değişim ve dönüşümleri neredeyse tüm romanlarının konusu haline getirmiştir. *İki Şehrin Hikâyesi* (1859) adlı romanda yazar, yaşamış olduğu çağı “Zamanların en iyisiydi. En kötüsü de. Akıl çağıydı, budalalık çağı da. İnanç çağıydı aynı zamanda, ama inkâr çağıydı da. Bir taraftan aydınlık, bir taraftan da karanlık bir mevsim yaşanıyordu. Umudun baharıydı, yeisin kışı. Her şeyimiz vardı ama hiçbir şeyimiz yoktu. Hepimiz doğruca cennete gidiyorduk, ama hepimiz cehenneme de gidiyorduk. Kısaca o çağ bu devre öyle benziyordu ki, sesi en çok çıkan otoriteler iyisiyle kötüsüyle ikisinin mukayesesinin, sadece üstünlük bağlamında yapılmasında ısrar ediyorlardı.” şeklindeki sözlerle özetlemiştir (Dickens, 2014: 7). Aynı özellikler ve toplumsal mesajlar Dickens’ın diğer eserleri içerisinde yer alan *Oliver Twist* (1838), *David Coopperfield* (1849), *Büyük Umutlar* (1861) ve *Zor Zamanlar* (1854) adlı kitapları için de geçerlidir. İngiliz sanayileşmesinin toplum üzerinde oluşturduğu etkileri inceleyen Elizabeth Gaskell da *Mary Borton* (1848) ve *Kuzey ve Güney* (1855) adlı romanlarında aslında Dickens’dan farklı bir çizgi sergilememiştir (Black, 2018: 136). *Doğu Yakası* (1903) adlı romanın yazarı Jack London için de esasında aynı şeyler geçerliliğini korumaktadır. William Blake tarafından 18. yüzyıl sonunda kaleme alınan *Baca Temizleyicisi* adlı şiir de o dönemin sorunlarını, çocuk işçiliğinin ve yoksulluğun ulaştığı boyutları derinlemesine incelemektedir. Edebiyat, sosyal ve toplumsal sorunların doğrudan kaleme alındığı sayısız örneklerle doludur. Emile Zola ve Maksim Gorki gibi yazarlar da bu kapsamda değerlendirilmelidir. Aynı durum Türk edebiyatı açısından da geçerliliğini korumaktadır. Toplumcu çizgide eserler kaleme alan Orhan Kemal, Kemal Tahir ve Yaşar Kemal’ler, Sabahattin Ali’ler, Fakir Baykurt ve Rifat Ilgaz’lar ve Aziz Nesin’ler de toplumsal sorunları yapıtlarında ele alarak edebiyatseverlerle buluşturmuş ve bir döneme ışık tutmuşlardır.

Çalışmanın temel çıkış noktası olarak değerlendirilen George Orwell ve yapıtları için de aynı şeyler fazlasıyla söylenebilir. Keza Orwell, tüm eserlerinde yaşadıklarını ve gördüklerini, 20. yüzyıl İngiltere’sinin iktisadi, siyasi ve içtimai sorunlarını sosyalist ve emekçi bir bakış açısıyla kaleme almış ve objektif bir gözle o dönem İngiliz toplumunun bir nevi fotoğrafını çekmiştir. Yazarın on üç bölümden oluşan *Wigan İşkelesi Yolu* (1937) adlı eserinde dönemin İngiliz emek piyasası kapsamlı olarak anlatılmakta ve sosyal sorunlara dikkat çekilmektedir. Çalışma, birkaç açıdan literatüre katkı sunmaktadır. Öncelikle emek ve emek piyasasını, çalışanların durumunu dönemin koşullarını da dikkate almak suretiyle edebiyatla ilişkilendirerek anlatması çalışmaya artı bir değer kazandırmaktadır. Ayrıca içerik analizi yönteminin kullanılması nedeniyle eserde geçen kavramlar ya da terimler, emek piyasasına dönük tasvirler, sosyal sorunlar ve sosyal güvenlikle ilintili mekân ve manzara betimlemeleri ve de romanın her bir bölümüne ilişkin analizler çalışmaya bütüncül bir bakış açısı kazandırmakta ve okuyucu da ilgi uyandırmaktadır. O bakımdan çalışmanın temel amacı, “toplumcu gerçekçi”

çizgide kaleme alınan *Wigan İskelesi Yolu* (1937) adlı yapıt özelinde emek ve edebiyat arasındaki ilişkiyi incelemek, yapıtın emek piyasasına ve çalışma ilişkilerine bakan yönlerini betimsel olarak analiz etmektir.

Literatür Taraması

-Kısım I-

İlkel Topumlardan Dijital Devrim'e Giden Süreçte Emek Kavramı

Emek kavramının literatürde birbirinden farklı tanımları bulunmaktadır. Hatta bahse konu bu kavramsallaştırmalar dönemin özelliklerine ve değişen koşullara bağlı olarak farklılaşmaktadır. Ancak en genel ifadesiyle emek, bireyin belirli bir amaca ulaşmak düşüncesiyle gerçekleştirdiği 'bedeni' ve 'zihni' etkinliklerin tümünü ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu tanımdan anlaşıldığı kadarıyla emek, kas gücüne dayalı bedensel etkinlikleri kapsadığı gibi, herhangi birisinin düşünsel faaliyetlerine dönük eylemleri de emek temelinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bir fabrikada kas gücüne dayalı olarak çalışmak ya da entelektüel sermayenin bir uzantısı olarak kitap yazmak veya icat yapmak da bu kapsamda ele alınmaktadır (Soyer, 1996: 41). Budd (2016) ise emeği veya başka bir ifadeyle çalışmayı "bir lanet", "özgürlük", "bir meta", "mesleki vatandaşlık", "ızdırıp", "kişisel tatmin", "sosyal bir ilişki", "kimlik", "başkalarına bakma" ve "hizmet" olmak üzere on farklı biçimde kavramsallaştırmaktadır (Budd, 2016: 41, 42). Lordoğlu ve Özkaplan da (2005: 3) emeği çalışma kavramı ile ilişkilendirerek incelemiş ve sadece maddi getiriler temelinde değil; aynı zamanda sahibine prestij, statü, kimlik ve ait olma duyguları kazandıran sosyo-psikolojik bir süreç olarak ele almıştır. Dolayısıyla ilkel toplumlardan günümüze farklı biçimlerde adından sürekli söz ettiren emek, tarihin her bir döneminde öyle ya da böyle ön plana çıkan başat bir konuya dönüşmüştür. O nedenle çalışmanın bundan sonraki bölümünde öncelikli olarak dönemselsel bağlamda emek kavramı, kavramın tarihsel anlamda temel dinamikleri ve bu dinamiklerde meydana gelen değişim ve dönüşüm gibi konular üzerinde durulacaktır.

İlkel Toplumlar ve Emek

Çalışma ilişkilerinin ve ekonomik aktivitelerin avcılık, atıcılık ve toplayıcılık ekseninde şekillendiği ilkel toplumlarda emek, doğayla bütünleşik bir faaliyet biçimini ifade etmektedir. Birbirlerinden ayrı ve uzak lokasyonlarda yaşamlarını sürdüren bu dönem insanların temel kaygısı beslenme, savunma ve üretilmektedir. Bu nedenle emekle ilintili faaliyetler de bahse konu bu üç eğilim tarafından şekillenmektedir. İnsanlık, bu dönemde henüz tarımla tanışmamış, yerleşik bir düzene ve kendi çabasıyla ürettiğini tüketebilecek bir aşamaya geçiş yapmamıştır. Gordon Childe bu dönem ekonomisini "asalak ekonomisi" olarak tanımlamıştır (Lordoğlu ve Özkaplan, 2005: 9, 10, 11).

Tarım Devrimi ve Emek

Emeğin kavramsal olarak farklılaşmasına yol açan ve ulaştığı başka bir boyutu gösteren Tarım Devrimi ile ilgili tespitler ise Güran (2017) tarafından tafsilatlı olarak yapılmıştır. Güran'a (2017) göre insanlık, 10-12 bin yıl kadar önce kendi kendine bitkiler yetiştirmeyi ve hayvanları evcilleştirmeyi öğrenmiş ve böylelikle tarıma geçmeyi başarmıştır. İnsanların tarım yapmayı öğrenmesi, aynı zamanda onların tarım ürünlerinin kaynaklarını ve arzlarını kontrol altına almalarına olanak sağlamış ve insanlık, gıda güvenliğini tesis etme hususunda kayda değer bir başarı sağlamıştır (Güran, 2017: 11, 12). Gıda güvenliğinin sağlanması bir bakıma gelecek kaygısını ortadan kaldırmış, bu durum ise nüfus artışını beraberinde getirmiştir (Brown vd., 2009: 103). Bu bağlamda tarım ürünlerinin üretimi konusundaki ilk önemli gelişmenin, M.Ö. 8000'li yıllarda Bereketli Hilal Bölgesi'nde² gerçekleştiği savunulabilir. Bu bölgede yaşayan insanlar, doğada hazır bulunan ve önceleri tüketim amacıyla topladıkları bitkileri ıslah etmek suretiyle tarımsal üretimde büyük bir ivme yakalamışlardır. Ayrıca bu dönemde başta koyun ve keçi olmak üzere birçok hayvan evcilleştirilmiştir (Güran, 2017: 13). Buradan hareketle, Tarım Devrimi'nin gerçekleştiği dönemde emeği, yine tarımsal faaliyetlerle ilişkilendirmek yanlış bir yaklaşım olmayacaktır.

Feodalite ve Emek

Ortaçağ'da V. yüzyıldan IX. yüzyıla kadar uzanan bir dönemi kapsayan, politik ve ekonomik dönüşümlere (Ülgen, 2010: 3) işaret eden feodalitenin gelişimiyle birlikte emek, toprak mülkiyetine atıf yapan ve süzeren-vassal ilişkisine dayalı toplumsal tabakalaşmanın altını çizen bir kavrama dönüşmüştür. Bu dönem toplumları; serfler, köleler, burjuva, din adamları ve soylulardan meydana gelen 'sınıfsal' bir yapıya sahiptir. Emek de sınıfsal ayrışmanın merkezinde bulunmakta, "kölelikle" eş değer olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemde çalışma, sadece köle tarafından gerçekleştirilen bir eylemdir. Kölenin kendisi değersiz olduğu için, emeği de değersiz kabul edilmektedir (Lordoğlu ve Özkaplan, 2005: 17).

Sanayi Devrimi ve Emek

Sistematik anlamda ve bugünkü bildiğimiz manasıyla emek, 18. yüzyılın sonunda ve 19. yüzyılın başında meydana gelen sanayileşmeden sonra ortaya çıkmıştır. Sanayileşme, "ücretli emek" olarak addedilen kuramsal tartışmaların tam da odak noktasında yer almaktadır. Tarım devrimiyle birlikte öncelikle yerleşik hayata geçildiğinden ve buna bağlı olarak emeğin, 'doğal' bir görünüm arz ettiğinden bahsedilmişti. Emeğin 'doğal' bir görünüm arz etmesinin nihai sebebi tarlada çalışmanın getirdiği iş hayatı ile ev hayatının bütünleşik bir hal almasıdır.

2. Bereketli Hilal Bölgesi (fertile crescent) ya da "Yukarı Mezopotamya", insanların ilkel ekonominin uzantısı olan avcılık, atıcılık ve toplayıcılık şeklindeki ekonomik faaliyetleri terk ederek tarımsal üretime başladıkları (Çıvgın, 2016: 463) ve bugünkü sınırları itibarıyla Türkiye'de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni, İran ve Irak'ta Zagros Dağları'nı, Filistin, Lübnan ve Batı Suriye'nin bir kısmını kapsayan verimli topraklara verilen isimdir (Yıldız, 2008: 288).

Sanayileşmeyle birlikte ise kavram, 'yapay' bir nitelik kazanmıştır. Nitekim sanayileşmeden sonra ev ile iş hayatı kesin çizgilerle birbirlerinden ayrılmış ve 'çalışma' ile 'boş zaman' kavramları tartışmaların temelini oluşturmuştur. Tarihi bir kırılma noktası olarak ele alınan bu dönem sonunda emek, 'çalışma' ile 'boş zaman' kullanma arasında tercih yapan ve yaptığı tercihlerin alternatif maliyetlerine katlanmak zorunda kalan, ayrıca kapitalizmin dışlıları arasında öğütülen bir metaya dönüştürülmüştür. Hür teşebbüsün ve piyasa ekonomisinin gelişmesine paralel olarak üretim ve kârlılık artmış ancak emek, ağır çalışma koşullarını ve uzun çalışma sürelerini bir zorunluluk olarak dayatan işveren karşısında marjinalleşmekten ve dezavantajlı hale gelmekten kurtulamamıştır (Yüksel, 2014: 258; Sanayi Devrimi ve sanayileşmeyle ilgili olarak ayrıca bkz. De Vries, 1994: 249-270; Berg ve Pat, 1992: 24-50; Hoppit, 1990: 173-193; Ó Gráda, 2016: 224-239; Crafts, 2011: 153-168; Beaudoin, 2000: 7-13; Clark ve Jacks, 2007: 39-72; Voth, 2003: 221-226; Crafts, 2005: 525-534).

Şekil 1: Sanayileşme ve Endüstriyel Üretimdeki Artış Eğilimi

Kaynak: Crafts, 1995: 758.

*Şekilde görüldüğü üzere sanayileşme, üretimde o güne dek görülmemiş dikey bir artışın gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. Üretimde meydana gelen artış eğilimi sermaye birikimi ile özdeşleşen kapitalizmin, ücret kavramının, fabrikaların, kentleşmenin ve buna bağlı olarak konut sorunlarının ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Üretim ve kârlılık artmış ve/fakat kâr marjındaki artış belirli kesimlerde toplandığından bir taraftan tekelleşmenin önü açılırken diğer taraftan süreç, geçimini emeğiyle kazananlar için yoksulluk ve sefaletin de başlangıcı olmuştur (Şekil 1).

Ulusların Zenginliği (1776) adlı kitabın yazarı ve "görünmez el teorisi" ile "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler." şeklindeki klasik iktisadi söylemin mucidi olan Adam Smith'e göre emek, "bütün şeylere ödenen ilk fiyat ya da satın alma parasıdır." Smith'e göre bir şeyin emek olarak kabul edilebilmesi o şeyin kazandığı "değer" ile doğru orantılıdır. Smith, bu durumu "bir avcı toplumunda bir

kunduzun öldürülmesi, bir geyiği öldürmek için gereken emeğin iki katı emeğe mal oluyorsa, doğal olarak, bir kunduz iki geyikle mübadele edilecek yani iki geyik değerinde olacaktır. İki günlük ya da iki saatlik emek ürününün, bir günlük ya da bir saatlik emek ürününden iki kat değerli olması doğaldır.” şeklindeki bir örnekle açıklamaktadır. Dolayısıyla emek, ancak ve ancak ifade ettiği değer ile ölçümlenebilir (Ardıç ve Aydın, 2011: 12, 13; Yüksel, 2014: 260).

Sosyalizm ve Emek

Kapitalizme karşıt bir görüş olarak gelişen ve 1917 Ekim Devrimi'yle³ birlikte içtimai ve siyasi yaşamın tüm alanlarında etkisi derinden hissedilen sosyalizmin emeğe dair söyledikleri de büyük bir öneme haizdir. Nitekim sosyalizm, emek kavramının bilimsel bir terim olarak tartışılmasına zemin hazırlayan iktisadi ve siyasi bir doktrin olarak tanımlanmaktadır. Üretimin merkezine sermayeyi koyan kapitalizmin tam aksine sosyalizm, üretim ilişkilerinin bizatihi emek yani işçiler tarafından organize edildiğini savunmaktadır. Buradan hareketle, sosyalizme göre üretim araçlarının mülkiyeti de esas itibarıyla işçilere yani emeğe ait olmalıdır. Dolayısıyla sosyalist doktrinde sermayenin dahi varlık sebebi bizatihi emeğin ve de işçinin kendisidir (Yayla, 2017: 70, 71, 74). Literatürde çok farklı tanımları bulunan sosyalizm, Eğilmez'e (2019) göre “*emek, sermaye, doğal kaynaklar gibi üretim araçlarının kamu kesimi mülkiyetinde bulunması ve bu araçların sosyal yarar amacı güdülerek işletilmesine dayanan ekonomik sistem ve ideolojinin adıdır.*” (Eğilmez, 2019: 107). Durkheim (1895-1896) ise sosyalizmi “*her şeyden öte toplumların yeniden yapılandırılması için bir plan, henüz var olmayan ya da hayali mümkün olmayan kolektif yaşam için bir program, seçenekler içerisinde en değerlisi olarak insanlığa dayatılan bir ideal*” biçiminde tanımlamaktadır (Durkheim, 1895-1896: 39, 40) Arencibia'ya (2011) göre sosyalizm, merkezi planlama, piyasa sosyalizmi veya devletin ekonomik aktiviteleri organize etmesi şeklinde ifade edilmektedir (Arencibia, 2011: 106). Curro'ya (2019) göre sosyalizm, iktisadi olarak piyasa mekanizması yerine kamu eksenli merkezi planlamayı esas alan bir ideolojidir (Curro, 2019: 66, 67).

Sosyalizmin teorisyenleri ve öncüleri arasında yer alan Karl Marx'a göre emek, işverenin kâr eksenli çıkarlarına ve hırslarına hizmet eden bir meta, işçi ise o metanın üretiminde başat rol oynayan bir nesneden farksızdır. İşçi, çalışma ilişkilerinin merkezinde yer almasına rağmen üretim araçlarının mülkiyeti kendisine ait olmadığı için yabancılaşma (anomi) sendromundan kurtulamamakta; işyerini, işvereni, ürettiği ürünü ve yaptığı işini sorgulayan bir varlığa dönüşmektedir. Dolayısıyla piyasa ekonomisi, yabancılaşmaya sebebiyet veren temel bir olgu haline dönüşmektedir (Marx, 2007: 12, 21; Yüksel, 2014: 260). Bahse konu bu nedenlerle

3. 1917 yılı Ekim ayı itibarıyla Çarlık Rusya'sının yıkılması ile sonuçlanan ve Bolşevikler tarafından planlanan ve organize edilen sosyalist eğilimli bir ihtilaldir. Bu ihtilalin sonunda Çarlık dönemi kapanmış ve dünya tarihinde ilk defa sosyalist ideolojinin öncülük ettiği bir devlet kurulmuştur (Sadıkov, 2010: 101).

sosyal yapı içerisinde işçiler örgütlenmeli, işverenin gücünü dengeleyebilecek ve yetkilerini kısıtlayabilecek ve sosyalizmin doktriner felsefesini öğretme becerisine sahip sendikalar kurmalı ve bir devrim yaparak (proleter devrim) işverenin elinde bulunan üretim araçlarını eline geçirmelidir. Sınıfsız bir topluma ulaşmak ancak böylesi bir stratejiyle mümkündür (Evans, 1977: 410).

Kumanda ekonomisi olarak da adlandırılan sosyalist düzende merkezi bir planlama söz konusudur. Ayrıca siyasi ve iktisadi ölçekte kamunun/devletin rolü oldukça baskındır. Gelir eşitsizliklerinin ve sınıfsal farklılıkların üretim araçlarının kamuya aidiyeti ve girişimciliğin ancak kamu eliyle yapılması durumunda azaltılacağına inanılmaktadır. Böylelikle piyasa ekonomisini ve kâr düşüncesini merkeze alan kapitalizmin aksine sosyalizm, “toplumsal fayda” ya da başka bir ifadeyle, “sosyal faydaya” odaklanmaktadır. Sosyalizmi savunan teorisyenler, kaynakların kullanımının kamu eliyle gerçekleştirilmesi nedeniyle işsizliğin olmayacağını ve merkezi idare tarafından denetleneceği düşüncesiyle kaynakların etkin ve verimli bir biçimde kullanılabileceğini varsaymaktadır. Ancak bahse konu bu düşünce sadece varsayım olarak kalmış, başta Rusya olmak üzere, sosyalizmin ciddi bir biçimde pratiğe döküldüğü ülkelerde işsizlik artmış ve/fakat kaynakların etkin kullanılamaması nedeniyle istihdam ve sosyal refah azalmıştır. Bu yüzden sosyalist felsefenin temelini oluşturan ve sosyalizmi 1917 Ekim Devrimi'nden beri fiilen uygulayan Rusya ve Çin gibi ülkelerde dahi ekonomik olarak sosyalizm terk edilerek piyasa ekonomine veya devlet kapitalizmine geçiş yapılmıştır (Dinler, 2018: 21, 22; Yüksel, 2020: 32).

Bilgi Çağı ve Emek

Dijitalleşme ve otomasyonla birlikte emek, farklı bir kulvara girmiş ve köklü bir değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Bu dönemde artık emek; bilgiyle, bilgisayarlarla, elektrik ve elektronik, otomasyonla, dijital ve teknolojik cihazlarla özdeşleştirilmeye başlanmıştır. Ayrıca yapay zekâ çalışmaları⁴ ve robotik, dönemin temel yönlendiricileri arasında yer almaktadır. Kısacası elektrik ve elektronikte yaşanan baş döndürücü gelişmeler (endüstri 3.0) ile robotik ve yazılım alanındaki akıl almaz ilerlemeler (endüstri 4.0) bu dönemde emeğin niteliklerini ve işlerin özelliklerini belirleyen yegâne unsur haline gelmiştir (Görçün, 2016: 95-98, 141). Endüstri 4.0'ın gelişimine paralel olarak yapay zekânın kullanılması ve makineler tarafından yapılan işlerin her geçen gün artış eğiliminde olması çok yakın bir gelecekte emeğe olan gereksinimi azaltacak gibi gözükmektedir. Kim bilir, belki

4. Yapay zekâ, sanayileşmenin son aşaması konumundaki endüstri 4.0 olarak adlandırılan ve üretilen robotların veya geliştirilen teknolojilerin internet altyapısı ile algoritmik yazılımlar sayesinde birbirleriyle senkronize bir şekilde hareket ettikleri sentetik bir zekâ biçimini ifade etmektedir. Bugün sosyal medyadan finansal piyasalara, içtimai hayattan eğitime varana dek pek çok alanda yaygın bir biçimde kullanılmaktadır (Lu vd., 2018: 368, 369). Esasında yapay zekâ, internet teknolojileri sayesinde kendi kararlarını verebilen ve kendilerine has davranış kalıpları geliştirebilen makine öğrenme süreçlerine atıf yapmaktadır. Dolayısıyla insanların günlük yaşamdaki öğrenme faaliyetleri makineler tarafından da gerçekleştirilebilir mi veya makine öğrenebilir mi sorusunun cevabı yapay zekânın kullanımında gizlidir (Hoffman, 2019: 1).

de bu ihtiyaç tamamen ortadan kalkacaktır. Hatta Frank, Roehrig ve Pring'e göre (2019) makine yanlıları ile makine karşıtları arasında çıkan mücadelede "kan dökülecek" ve gelecek on yılda makineler nedeniyle normal işlerin %5 ile %15'i yok olacaktır (Frank vd., 2019: 51). Schwab (2016) bu korkunç ve belirsizliklerle dolu senaryoyu büyük bir "meydan okuma" olarak adlandırmaktadır (Schwab, 2016: 9).

-Kısım II- Emek ve Edebiyat

Yukarıdaki bölümde arz edildiği üzere, tarihi süreçte köklü bir değişimin ve dönüşümün bir parçası olan ve her bir dönemde kendine özgü parametreleriyle yeniden doğarak varoluşsal bir kimlik kazanan emek kavramının başta edebiyat ve sinema olmak üzere sanatın tüm formlarını etkilediği gözlenmektedir. Fakat çalışmanın temel çıkış noktası emek ve edebiyat arasındaki ilişki olduğundan araştırmanın bu kısmında bahse konu başlık üzerine yoğunlaşılacaktır. Ayrıca emeğin edebiyattaki yansımaları sadece "sanayileşme" ve sonrasında emek piyasasında yaşananlarla sınırlandırılacaktır. Dolayısıyla çalışmanın bu kısmında, toplumsal gerçekçilik parametresi ve Orwell'in *Wigan İşkelesi Yolu* (1937) eseri ışığında emek ile edebiyat arasındaki bağıntı üzerinde durulacaktır.

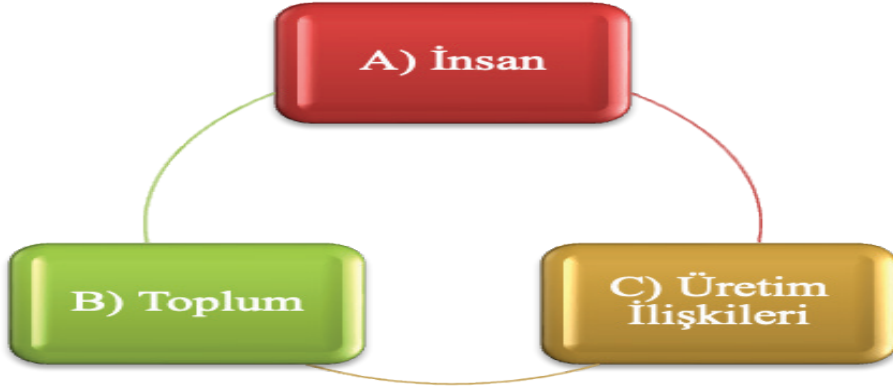
Toplumsal Gerçekçilik

Emek ve edebiyata dair dünya ve Türkiye'deki örneklikleri incelemeyen önce sanatın tüm biçimlerini derinlemesine etkileyen ve Marksist öğretinin ve Rus sosyalizminin uzantısı olan toplumsal gerçekçilik kavramı üzerinde durulmasında büyük bir fayda bulunmaktadır. Emeği, edebiyatla veya sanatın diğer formlarıyla eşleştiren ya da eserlerinde doğrudan emeğe ve paydaşlarına yer veren sanatçılar, yönetmenler ve/veya yazarların neredeyse tümü toplumsal gerçekçi felsefeden etkilenerek eserlerini üretmişlerdir. Tarihsel olarak toplumsal gerçekçilik, Marks ve Engels'in görüşleri üzerine temellenen Marksist düşünce ve sosyalizm ile özdeşleştirilmiştir. Marksist doktriner felsefeye göre; iktisadi, sosyal ve siyasal sorunların tümü tarihsellik arz eden maddeci bir perspektiften yola çıkılarak ele alınmalıdır. Bu anlayışla hareket eden Marksizm ve teorisyenleri, toplum ve sorunlarının veya çevrenin bizzatı kendisinin ön planda olduğu bir edebiyat ve estetik anlayışı geliştirmişlerdir. Bahse konu Marksist sanatsal anlayış, 1934 yılında toplanan I. Sovyet Yazarlar Birliği Kongresi'ne kadar devam etmiş ve kongreden sonra *toplumcu gerçekçilik* adı verilen felsefe doğrultusunda yoluna devam etmiştir. Aslında kavramın orijinal şekli *komünist/sosyalist gerçekçilik*'tir. Türkçe'ye çevrilirken belki de birtakım siyasi saiklerle kavram daha da yumuşatılmış ve *toplumsal gerçekçilik* şeklinde tercüme edilmiştir. Kavram, Sovyetler Birliği'nin resmi sanat görüşü olarak kabul edilmiştir ve dolayısıyla sanatçılara ideolojik görevler yüklemektedir. Sanatçının temel görevi, Sovyet rejiminin

ideolojisi niteliğindeki sosyalizmi ve onun temel değerlerini eserleri vasıtasıyla insanlarla paylaşmak ve rejimin propagandasını yapmaktır (Kacıroğlu, 2016: 28). Dolayısıyla kökleri Marksizm'e kadar uzanan ve 1920 sonrası Sovyetler Birliği'nin ideolojik sanat anlayışını yansıtan toplumsal gerçekçiliğin "insan", "toplum" ve "üretim ilişkileri" olmak üzere üç temel ögesi bulunmaktadır (Aydoğdu, 2017: 267).

Şekil 2: Toplumsal Gerçekçiliğin Temel Unsurları

Kaynak: Aydoğdu, 2017: 267.

1

934 yılında toplanan I. Sovyet Yazarlar Birliği Kongresi'nde Komünist Parti Merkez Komitesi Sekreteri Andrey Zhdanov deklare ettiği açıklamayla toplumsal gerçekçilikten ne kastettiklerini, rejimin bu anlayış çerçevesinde Sovyet aydınlarından neyi beklediğini oldukça net bir şekilde ifade etmiştir. Zhdanov (1934) tarafından yapılan açıklamalar, sosyalist siyasetin her konuda olduğu gibi, sanatta da müdahalesinin hangi boyutlara ulaştığını göstermesi açısından büyük bir önem arz etmektedir (Becker, 1967: 487):

“Yoldaş Stalin yazarlarımızın insan ruhunun mühendisleri olmalarını istemektedir. Bu sözle kast edilen nedir? Öncelikle bu açıklama, sanatın tüm alanlarında yaşamı tüm gerçekliğiyle yansıtmak için hayatı tanımak, onu skolastik bir anlayışla, ruhsuz bir biçimde veya 'objektif gerçeklik' temelinde değil; devrimsel gelişimi içerisindeki gerçeklikle anlatmak anlamına gelmektedir. Ayrıca sanatsal anlatının doğruluğu ve tarihi derinliği sosyalizm ruhu içerisindeki ideolojik dönüşümle ve çalışan insanların eğitimleriyle birleştirilmelidir. Bu edebiyat ve edebi eleştiri yöntemi tam da toplumsal gerçekçilik olarak kast ettiğimiz şeydir.”

Toplumsal gerçekçilik, yukarıdaki açıklamayla da belirtildiği üzere, Lenin'den sonra rejimin tek adamı konumuna gelen Stalin'in, yazarları "insan ruhunun mühendisleri" olarak tanımlaması sonrası bambaşka bir anlam kazanmıştır. Madem yazarlar insan ruhunun mühendisleridir, o halde eserlerinde sosyalist gerçeği

kaleme almalı ve sosyalizmin kabul görmesi ve yayılması (ihracı) için toplumsal mühendislik çalışması yapmalıdırlar. Stalin'e göre sanat, rejimin meşrulaştırıcı gücüdür (Klark, 2000: 36-41). Tüm sorunların çözülebileceği bir "ütopya" vaat eden ve alternatifi olduğunu iddia ettiği ideoloji karşısında bir bakıma güç gösterisi yapan toplumsal gerçekçilikte (McGuire, 2018: 4), sanat olana değil; olması gerekene odaklanmalı ve "yansıtma" gücünü kullanmak suretiyle sosyalist gerçekliği bir sanat formuna dönüştürmelidir. Marks'ın bilgi teorisi ve Hegel'in estetik felsefesi de bu anlayışa işaret etmektedir (Ötgün, 2008: 173).

Toplumsal gerçekçi çizgide kaleme alınan edebi eserlerin altı temel özelliği bulunmaktadır: Öncelikle bu anlayış çerçevesinde yazılan edebi eserlerin karakterleri 'insanüstü' kişiliğe ve oldukça pozitif ruhsal özelliklere sahiptir (i). İkinci olarak toplumsal gerçekçi çizgide yazılan romanlar üslup ve konu açısından tıpkı torna tezgâhından çıkmış, standart ve tek tip sanat eserleri olarak ön plana çıkmaktadırlar (ii). Toplumsal gerçekçi romanlar, duygulardan ve aşk gibi duygusalılıklardan tamamen arındırılmış mekanik bir dünyayı resmetmektedir. Bu dünyada romantizme yer yoktur (iii). Bilim kurgu niteliği taşıyan romanlarda dahi politik ve ideolojik ikonlar sıklıkla kullanılmakta ve rejim, parti ya da sistem sürekli parlatılmaktadır. Dolayısıyla edebiyat, propaganda çarklarını işleten bir aygıt gibi çalışarak rejimi ve benimsediği ideolojiyi meşrulaştırmalıdır (iv). Toplumsal gerçekçi çizgide kaleme alınan romanların ya da öykülerin sonu mutlaka "mutlu son" ile bitmeli ve rejim altında yaşayan insanlara sürekli hayal satarak "ümit" aşılanmalıdır. Çünkü sistemde ümitsizlik asla mevzu bahis değildir; rejimin benimsediği idealler esasında her sorunun bir çözümü mevcuttur (v). Ayrıca neşredilen eserlerin tümünde örtülü olarak sosyalizmin ya da Marksist-Leninist öğretinin yaşama dair tüm sorunları çözebileceği mesajı verilmelidir (vi) (Morse, 1979: 121, 122).

"Materyalist dünya görüşü" ve "diyalektik yöntem" sayesinde sosyal olayların ve olguların arka planındaki maddi gerçeklere odaklanma amacı taşıyan toplumsal gerçekçilik (Özonur, 2016: 101), Sovyet Rusya'sında rejimin dayatması ve o dönem Rus aydınlarının bilinçli toplumsal mühendislik çabaları sonucunda Sovyet toplumunu sosyalizme ve sosyalist gerçekçiliğe hazırlayan bir akıma dönüşmüştür (Haber, 2014: 194). Dolayısıyla Stalin diktatörlüğü ve totaliter yönetimi ile o dönem Sovyet bürokrasisinin aydınlar üzerinde yoğun baskıları sonucunda Rus toplumu ideolojik anlamda 'dönüştürülmek' ve onlara toplumsal gerçekçilik özelinde sosyalizmin temel değerleri kabul ettirilmek istenmiştir (Frolova-Walker, 2009: 403).

Ulusal ve uluslararası yayınlar incelendiğinde toplumsal gerçekçilik kavramının tanımı ve içeriğine ilişkin oldukça zengin bir literatür olduğu görülecektir. Teikmanis'e (2013) göre toplumsal gerçekçilik, siyasetin doğrudan sanata müdahalesi veya siyasetle sanatı aynı amaca hizmet eden bileşenlere dönüştürme çabalarıdır. Siyasetin ya da rejimin hassasiyetlerine uygun sanat eserleri yaratma

uğraşısı toplumsal gerçekçiliğin esas dinamiğini oluşturmaktadır. Rejimin onaylamadığı hiçbir sanat formunun meraklılarıyla buluşma şansı yoktur; bu nedenle, toplumsal gerçekçi paradigma, sanat ve sanatçının özgürlüğüne pranga vurmaktadır (Teikmanis, 2013: 97). Ugresic'e (2003: 93) göre toplumsal gerçekçilik, ideolojik anlamlarla yüklü gerçekliktir. Fizer (1975: 327) ise toplumsal gerçekçiliği, komünizmin yükselişe geçtiği yıllarda ortaya çıkan ve tarihte yaşanmış olayların gerçekçi bir çizgide anlatıldığı bir akım olarak değerlendirmektedir. Castillo'ya (1997) göre toplumsal gerçekçilik, yaşamın ve yaşama dair ideallerin bir bütünlük içerisinde ve gerçekli bir biçimde anlatılması olarak tanımlanmaktadır (Castillo, 1997: 33). Kavram, aynı zamanda 1928 ve 1931 yılları arasında tiyatro, sinema, edebiyat, müzik ve güzel sanatların tüm dallarını etkisi altına alan kültürel bir devrime işaret etmektedir (Pouncey, 2005: 172). Toplumsal gerçekçi sanat, sosyalizme yönetilen ülkelerde ideal bir toplum düzeni oluşturma tasavvuruyla komünizmi, sınıf bilincini, parti devletini ve partiye sadakati vurgulayan bir araçtır (Smith, 2018: 219-223). Karataş (2013: 1157) da bu realiteye aşağıdaki cümlelerle işaret etmiştir:

“Toplumcu gerçekçilik, sanatta yansıtma prensibiyle hareket eden realizm akımının yirminci yüzyılda kazandığı farklı yaklaşım tarzlarından biridir. Realizmin imkânlarından faydalanarak kendine mahsus ilkeler geliştiren toplumcu gerçekçilik, sanatsal bir akım olmakla birlikte ideolojik bir duruşun da temsilcisidir. Düşünsel arka planını Marksizm'den alan bu yöntem, Rusya'da sosyalist düzene geçilmesinin ardından gündeme gelmiş ve 1934 yılında temel ilkeleri kararlaştırılmıştır. Bu bakımdan toplumu ekonomik ilişkiler ekseninde değerlendiren, işçi ve köylü sınıfının çektiği sıkıntılara değinen ve sosyalist ideolojinin gösterdiği hedeflere ulaşabilmek için çeşitli çözümler üreten bir sanat anlayışıdır.”

Toplumsal gerçekçi akım, sadece edebiyatı değil; sanatın tüm türlerini etkisi altına almış ve sanatsal düzlemde yeni bir eğilimin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Yazarlarla birlikte bu akıma ilgi duyan ressamalar da eserlerinde sosyalizmin ve sosyalist ideolojinin önem atfettiği gerçekçi konular (emek, işçi, fabrika, çalışanlar, gecekondular, tarım, vs.) üzerinde durmaya başlamışlardır. Akyürek (2018) tarafından yapılan çalışmada toplumsal gerçekçilik temelinde emeğin resim sanatındaki yansımaları üzerinde durulmuştur. Makalede Nuri İyem, Mümtaz Yener, Mehmet Yüçetürk, Turgut Atalay, İbrahim Balaban gibi birçok ressamın eserlerini toplumsal gerçekçi çizgide ürettiklerinin altı çizilmiştir. Bahsi geçen tüm bu ressamaların ortak noktası bir fotoğrafçı hassasiyetiyle hareket ederek yaşamın 'gerçekçi' yönünü sanatseverlerle buluşturmaktır (Akyürek, 2018: 444-467).

Resim 1: Türkiye’de Toplumsal Gerçekçilik ve Resim Sanatı

-Nuri İyem, “Gecekondularda Emekçiler”, 1979-

-Nuri İyem, “Tarlaya Gidiş”, 1973-

-Mehmet Yüçetürk, “Tırpancılar”-

-İbrahim Balaban, “Hasat”, 1997-

Kaynak: Akyürek, 2018: 449, 452, 456.

* Resimlerin tümü, yaşamın ‘gerçek’ anlarını ölümsüzleştirmiş ve toplumsallaştırmıştır.

Türk ressamlarının 20. yüzyılın sonu itibariyle toplumsal gerçekçi sanat tarzını benimseyerek yaptıkları resimler ile Çin’li ressam Wenzhi’nin ya da Georgii Riazhskii’nin yaptığı resimler arasında biçim ve konu açısından hiçbir fark yoktur. Wenzhi (1975, 1979) eserlerinde fabrikaları, sanayii ve sanayileşmeyi ele alırken, Riazhskii (1932) ise tarıma, kolektif çiftliklerdeki takım liderlerine odaklanmaktadır. Gerek Sovyetler Birliği’nde gerek Çin’de sanatçılar eserleriyle, sınıf bilincine sahip oldukları (klassovost), komünist partisine ve onun ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kaldıkları (partinost) ve toplumun ortak değerlerini paylaştıkları (norodnost) mesajlarını vermek zorundadırlar. Keza sosyalizm ve onun bir nevi sa-nattaki ‘çocuğu’ niteliğindeki toplumsal gerçekçi paradigma böylesi bir anlayışı zorunlu kılmaktadır (Smith, 2018: 220, 221; Kiaer, 2014: 61).

Resim 2: Georgii Riazhskii (1932, sol alttaki tek resim) ve Song Wenzhi (1975 Sağ Üstte; 1979 Sağ Altta) tarafından Toplumsal Gerçekçi Anlayışla Çizilen Resimler

-Kolektif Çiftlikteki Takım Lideri, 1932-

-Toplumsal Gerçekçilik ve Sanayileşme, 1975, 1979-

Kaynak: Smith, 2018: 220, 221; Kiaer, 2014: 61.

Toplumsal gerçekçi sanat anlayışının uzantılarını sinemada da görmek mümkündür. Sinemanın kitlesel bir izleyici potansiyeline sahip olması ve görsel ve işitsel yöntemler kullanmak suretiyle muhataplarını diğer sanat formlarına kıyasla daha fazla etkisi altına alması toplumsal gerçekçi çizgide filmlerin çekimini olanaklı hale getirmiştir. Tıpkı edebiyat ve resim de olduğu gibi, sinemada da bir yandan politik ve ideolojik semboller kullanılırken, diğer yandan bahse konu bu politik söylemle uyumlu konular filmlerin temelini oluşturmaktadır. Gündelik yaşam, köy hayatı, işçi sınıfının sorunları, gecekondulaşma, yoksulluk, işsizlik, göç vb. konular sinemanın esas ögesi haline gelmektedir. Kepley'in (1995) tespitlerine göre toplumsal gerçekçi paradigmaya uygun bir biçimde çekimi yapılan filmler izleyicinin sosyal sorunları daha kolay anlamasına ve toplumsal farkındalığın oluşmasına olanak sağlamaktadır. Esasında izleyicinin beyaz perdede gördüğü problemler, kendi gündelik yaşamı içerisinde sürekli muhatap olduğu cinsten sorunlardır. Ekranda bu sorunlarla mücadele eden aktör veya aktris de izleyicinin kendisidir. Dolayısıyla 'gerçekçi' ve 'toplumcu' ekseninde hareket eden sinema bir bakıma toplumun yansımasıdır (Kepley, 1995: 3, 4).

Dünya sinemasında toplumsal gerçekçilik, ideolojik olarak daha çok Doğu sosyalizmi ve Batı kapitalizminin mücadele yıllarına tekabül etmektedir. Bu süreç, II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayarak Sovyetler Birliği'nin dağıldığı 1990'lı yılların başına kadar devam etmiş olan, fiili bir savaş olmamasına rağmen, örtülü ve psikolojik bir mücadelenin yapıldığı Soğuk Savaş dönemini kapsamaktadır. Soğuk Savaş yıllarında dünya, Batı ve Doğu olmak üzere ikiye ayrılmış, Batı'nın

hamisi konumundaki Amerika ideolojik olarak kapitalizmi ve hür teşebbüsü savunan bir politika izlerken ve dünyanın da kurtuluşunun bu anlayıştan geçtiğini ifade ederken, Doğu'nun yegâne temsilcisi Rusya ise tek çıkar yolun sosyalizm olduğunu iddia etmektedir. Her iki blok da ideolojik görüşlerini sadece kendisi kabul etmemekte aynı zamanda diğer ülkelere de dayatmak ya da ihraç etmek suretiyle onları bir seçim yapmaya zorlamaktadır. İşte tam da bu dönemde politik ve ideolojik anlayışla kendisini daha da tahkim eden toplumsal gerçekçi sinema, savunduğu ideolojik değerlerin propaganda aygıtına dönüşmüştür. Nitekim böylesi bir manzara, Del Sarto (2005) tarafından savunulan politik sinemanın temelinde popülizmin, milliyetçiliğin ve ideolojinin var olduğu şeklindeki savı doğrulamaktadır (Del Sarto, 2005: 80). Ayrıca Harris'in (2015) sinemanın propaganda makinesi olduğu şeklindeki iddiaları da ete kemiğe bürünmektedir (Harris, 2015: 221). Dolayısıyla, sinemadaki toplumsal gerçekçilik anlayışını politik sinema düşüncesinden soyutlamak olası değildir, çünkü toplumsal gerçekçiliğin özünde ideoloji ve rejim propagandası vardır. Sinema da diğer sanat türlerinde olduğu gibi, bu amaca hizmet etmektedir.

Resim 3: Dünya Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik ve 'Soğuk Savaş'

-Rocky IV, 1985- (a)
-Akıl Oyunları, 2001-

-Rocky IV, 1985- (b)
-Kod Adı: Olympus, 2013-

Kaynak: Youtube (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

*** Rocky IV'te (1985) Balboa Rusları yenmekle meşgulken, Akıl Oyunları'nda (2001) ise Prof. Nash Rusların gizli haberleşme yöntemlerini çözmektedir. Kod Adı: Olympus filminde de bir grup Kuzey Koreli Beyaz Sarayı bombalamak için çoktan harekete geçmiştir.

Dünya sinemasında Soğuk Savaş yıllarında yaşananları işleyen ve Doğu-Batı çatışmasını konu edinen 'toplumsal' ve 'gerçekçi' pek çok film bulunmaktadır. Bunlar içerisinde en dikkat çeken 1985 yılında çekimi yapılan ve başrolünde Sylvester Stallone'nin oynadığı Rocky IV filmi yer almaktadır. Rocky ile Drago arasındaki boks mücadelesini anlatan filmde bol miktarda ideolojik öğelerden, sembol ve ikonlardan faydalanılmıştır. Rus boksör Drago, Amerika'da Apollo Creed'i yenmiş, hatta ölümüne sebep olmuştur. Bunun üzerine Rocky, Rusya'da Drago ile dövüşmeyi kabul eder. Tüm sıkıntılara ve zorluklara rağmen Drago'yu yenmeyi başarır. Filmde kullanılan politik simgelerden de görüldüğü üzere, film tamamen Soğuk Savaş paradigmasını işlemiş ve kazanan Rocky yani Amerika olmuştur. Aslında filmin çekimi yapıldıktan altı sene sonra 1991'de Sovyetlerin dağılması ve sosyalizmin iktisadi olarak çökmesi de bu durumu teyit eder mahiyettedir. Diğer taraftan önce Drago'nun Amerikalı rakibini yenmesi, sonrasında ise Rocky'nin Drago'yu alt etmesi Soğuk Savaş mücadelesinin kazananının ve kaybedenin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir (Yüksel, 2018: 385, 401, 402).

Diğer taraftan toplumsal gerçekçilik temelinde çekimi yapılan filmler sadece Rocky ve serileri ile de sınırlı değildir. Bu anlayış ve akım, Soğuk Savaş sonrası dönemde de özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde geçerliliğini korumaktadır. 2001 yılında izleyicisiyle buluşan ve Massachusetts Institute of Technology'de bir matematik profesörü olarak çalışan John Nash'in hayat hikâyesinin anlatıldığı *Akıl Oyunları (A Beautiful Mind)* adlı film de Soğuk Savaş mücadelesini ya da paranoyasını ön plana çıkartan bir içerikle çekilmiştir. Filmde Profesör Nash'i Russell Crowe canlandırmaktadır. Profesör Nash, müthiş bir zekâya sahip bir bilim insanıdır. Ancak Soğuk Savaş paranoyası O'nun da hayatını alt üst etmiş ve şizofren bir kişiliğe dönüşmesini sağlamıştır. Fakat filmin sonunda O'na hayal gibi gözükken nesnelere ve kişiler artık kendisi tarafından kontrol edilmektedir. Burada Nash özelinde Soğuk Savaş'ın bir paranoya veya patolojik bir vakıya olduğu ve ülkeler tarafından bile isteye psikolojik ve travmatik bir olguya dönüştürüldüğü anlatılmakta, istenildiği takdirde bu sürecin sonlandırılabilceği üzerinde durulmaktadır (<https://www.imdb.com> Erişim Tarihi: 11.03.2021; Yüksel, 2020: 101, 102).

2013 yılında çekilen ve Kuzey Koreli'ler tarafından Beyaz Saray'ın işgal edilmesi konusunu işleyen *Kod Adı: Olympus (Olypus Has Fallen)* adlı film de Soğuk Savaş paranoyasını hortlatmakta ve Doğu-Batı çatışmasının günümüzde de halen geçerliliğini koruduğunu göstermektedir. Filmin sonunda Beyaz Saray, Koreli istilacılardan tamamen temizlenir ve Batı her zaman olduğu gibi, yine kazanır (<https://www.imdb.com> Erişim Tarihi: 11.03.2021). Tüm bu örneklerde görüldüğü üzere, ideolojik hedeflerin sanattaki kavramsal yansıması olan toplumsal gerçekçilik, halen günümüz sinemasına damgasını vurmaya devam etmektedir.

Toplumsal gerçekçi eğilim, özellikle Soğuk Savaş yıllarına tekabül eden 1960-1970 dönemindeki Türk sineması için de geçerliliğini korumaktadır. Türkiye'de 27 Mayıs 1960 darbesi başta olmak üzere, Cumhuriyet tarihinde ilk kez yaşanan

askeri darbe ve sonrasında 1961 Anayasa'sı ile yönetimin sivil hükümete devredilmesi sinemayı derinden etkilemiştir. 1961 Anayasası'nın özgürlükçü ruhu Türk aydınları ve yönetmenleri için bir umuda dönüşmüş ve sinemacılar sırasıyla sosyal sorunlara odaklanan filmler çekmeye başlamışlardır. Bunlar arasında *Gece-lerin Ötesi* (1960), *Kırık Çanaklar* (1960), *Otobüs Yolcuları* (1961), *Yılanların Öcü* (1962), *Acı Hayat* (1962), *Şafak Bekçileri* (1963), *Karanlıkta Uyananlar* (1964), *Susuz Yaz* (1964), *Gurbet Kuşları* (1964) ve *Bitmeyen Yol* (1965) adlı filmler büyük bir yer tutmaktadır. Adı geçen filmlerin tümündeki ortak temalar göç, işçi ve işveren arasındaki ilişkiler, işsizlik, köy hayatı, fabrika, kentleşme, grev, sendikalaşma vb. şeklinde sınıflandırılabilir. Bu dönem çekimi yapılan filmlerin esas özellikleri aşağıda sıralanmıştır (Öztürk, 2013: 68, 69, 76-176; Yüksel, 2020: 298, 299):

- Türkiye'de toplumsal gerçekçi akımın 1960 ve 1970 arası dönemde gelişmesi tamamen o dönemde yaşanan sosyal ve politik olaylarla ilintilidir.
- Toplumsal gerçekçi sinemacılar, güçlü toplumsal ve ideolojik aidiyetleri bulunan ve sosyal yapının ilerici öğeleri olarak ön plana çıkmaktadırlar.
- Filmler, toplumun sıradan insanların yaşam öykülerini ve sorunlarını anlatmaktadır.
- Filmlerde gerçek sorunlar üzerine yoğunlaşmakta ve bu sorunlara ilişkin doğrular ortaya konmaktadır.
- Filmlerin arka planını toplumsal bir olay oluşturmakta ve olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkileri sorgulanarak kurgulanmaktadır.
- Filmlerde yaşanan gerilimler gerçek dışılık üzerine kurgulanmaz.
- Filmlerin kahramanları, etrafında meydana gelen sosyo-politik olaylardan bağımsız olarak ele alınamaz.
- Yönetmenlerin çoğunda kapitalizm karşıtlığı bulunmaktadır. Bu durum, film kahramanlarının sosyal yapıya ve değerlere yabancılaşması sonucunu doğurmaktadır.
- Gelişen teknolojiyle beraber farklı kamera açılarının kullanımı, filmin oyuncularını arasında geçen anlam yüklü diyaloglar ve sosyal mesajlar, filmlerde o güne dek denenmemiş estetik ve biçimsel yeniliklerin kullanıldığını teyit etmektedir.

-Kısım III-

George Orwell ve Edebiyat

1903 yılında Hindistan'da dünyaya gelen Orwell, yaşamı ve deneyimlerini, sosyolojik ve politik gözlemlerini eserlerinde mükemmel bir üslupla kaleme almıştır. Eserlerinde hayal ve kurgu yerine gerçeklerle ilgilenmeyi tercih etmiş ve/fakat gerçeği kendine has üslubuyla anlatmayı yeğlemiştir. Gerçeğe olan tutkusu ve gerçekliği bir gazeteci hassasiyetiyle okuyucusuna aktarması, bazı bilim insanları tarafından kendisinin bir "edebi gazeteci" olarak nitelenmesine olanak sağlamıştır (Gönden, 2019: 398). İngiliz İmparatorluğu'nun Hindistan'daki sömürgeci

anlayışına tanıklık etmiş olan yazar, esasında politik olarak sosyalizmi benimsemiş, ancak bir aydın gözüyle eserlerinde sosyalistleri de eleştirmeyi ihmal etmemiştir. 'Hayvan Çiftliği' (1945), '1984' (1949), 'Wigan İskelesi Yolu' (1937) ve 'Paris ve Londra'da Beş Parasız' (1933) adlı eserlerinde sosyalizmi ve bu düzenin hamisi sosyalist ülkeleri kinaye ve metaforlar eşliğinde kıyasıya eleştirmiştir. Orwell'in zihin dünyasındaki sosyalizm, Doğu bloku ülkelerinin temsil ettiği bir sosyalist anlayış değildir. Yaşadığı dönemde başta Stalin Rusya'sındaki sosyalizmin eşitsizliği ve ayrımcılığı azaltmak yerine arttırdığını, toplumsal tabakalaşmayı derinleştirdiğini ve rejimin kendi içerisinde bir baskı ve zulüm aracına dönüştüğünü iddia etmektedir. "Hayvan Çiftliği" (1945) ve "1984" (1949) adlı romanlarında kinayele karışık bir biçimde bu tür eleştirilere ve iddialara sıklıkla rastlanmaktadır. Tüm eserlerini büyük bir titizlikle ve hatta birkaç defa okuduğum Orwell, bana bir çalışma ilişkileri uzmanı veya çalışma ekonomisinde, sosyal politikada ya da emek tarihinde doktorasını tamamlamış bir akademisyen izlenimi vermektedir. Keza bir akademisyen ve yazar olarak derslerde anlatımı yapılan eşitsizlik, gelir dağılımındaki bozukluk, işsizlik, yoksulluk, sosyal güvencesizlik, iş kazaları ve meslek hastalıkları, sosyal riskler, sefalet ücreti, iktisadi ve politik ideolojiler, ağır çalışma koşulları vs. şeklindeki tüm konuların Orwell'in eserlerinde çarpıcı bir şekilde ele alındığına tanıklık ettim. Bu nedenle öğrencilerime sıklıkla Orwell'e ait eserlerin bu perspektifle okunması ve müzakere edilmesi gerektiğini ifade ediyorum. Çalışma ekonomisi, endüstri ilişkileri ve/veya sosyal politika alanlarında çalışan akademisyen, yazar ve araştırmacıların emek-edebiyat, emek-sanat, emek-sinema gibi konular üzerinde daha fazla odaklanması ve araştırmalar yapması kanaatini taşımaktayım. Disiplinlerarası çalışmayı gerekli gören böylesi bir bakış açısı alana da büyük bir zenginlik ve çeşitlilik kazandıracak ve öğrencilerin ilgisini cezbederek konuların daha kolay anlatılmasına katkı sağlayacaktır. Orwell'e dönecek olursak, Orwell'in tüm eserlerinin emek-edebiyat konseptine uygun olarak kaleme alındığı ve üzerinde büyük bir hassasiyetle çalışılması ve araştırmalar yapılması gerektiği ifade edilebilir. Orwell'i inceleyenler o dönem İngiliz toplumunun sanayileşme serüvenine, yaşanan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik sorunlara, emek piyasasına dair problemlere tanıklık edecektir.

Orwell'in Ön Plana Çıkmış Eserleri ve Özellikleri

Çalışmanın bu kısmında Orwell tarafından kaleme alınmış "Hayvan Çiftliği" (1945), "1984" (1949), "Wigan İskelesi Yolu" (1937) ve "Paris ve Londra'da Beş Parasız" (1933) adlı eserlerinin konusu ve içeriklerine kısaca değinilecektir. Böylelikle Orwell'in edebi kimliğinin emek ve emek piyasasına ilişkin sorunlarla ne denli özdeşleştiği üzerinde durulacaktır. Nitekim Jack London'un izinden gitmek suretiyle ideolojik olarak sosyalizmi tercih ettiğini söyleyen bir yazardan da başka bir çaba beklemek yazarın kendisine haksızlık etmek demektir. Elbette yazarın *Burma Günleri* (1934), *Papazın Kızı* (1935), *Zambak Solmasın* (1936), *Faşizm Keha-*

netleri (1930-1950) şeklinde birçok kitabı mevcuttur. Fakat tüm bu eserlere değinmek çalışmanın hacmini ve sınırlarını aşacağından şimdilik yukarıda sayılan dört eser üzerinde özetle durulacaktır.

Yazarın başyapıtları arasında yer alan ve kitapseverler tarafından başucu kitap olarak nitelendirilen “Hayvan Çiftliği” (1945) adlı eser, var olan kapitalist ve sermaye yanlısı düzeni değiştirmek için ortaya çıkan sosyalizmi ve onun o dönem temsilcisi konumundaki Stalinist politikaları hicvetmek amacıyla kaleme alınmıştır. Dolayısıyla eserin konusu Rusya’da Lenin’den sonra iktidarı devralan Stalin ve arkadaşlarıdır. Yazara göre düzeni değiştirmek iddiasıyla iktidara gelmiş olan Stalin ve arkadaşları, sosyalizmin doktriner felsefesinin ve genel prensiplerinin tam aksine işler yapmak suretiyle yozlaşmış, kokuşmuş, baskıcı ve otoriter bir diktatörlük inşa etmişler ve değiştirmeyi düşündükleri sistemin bir parçası hatta hamisi konumuna gelmişlerdir. Mazlum ve mağdur söylemleri onlara ne yazık ki zalimliği miras bırakmıştır. Eskiden reddettikleri ve karşı çıktıkları her şey Stalin ve arkadaşlarına mubahtır. Anayasa ve yasalar rejimin payandası ve meşrulaştırıcı ilkeleri haline getirilebilir, yasa ve anayasanın temel ilkeleri Stalin ve yönetici elitlerini bağlamaz, yasalar muhalifleri ve rejime göre ‘öteki’ olarak tanımladıkları kesimleri susturmak ve baskılamak amacıyla kullanılabilir, onlar her zaman ve her koşulda haklı ve doğrudurlar. Asla ve asla yanlış işler yapmaz ve yanlış işlere imza atmazlar. Hâlbuki gerçeklerin bunlarla uzaktan yakından hiç ama hiç alakası yoktur. Gerçek olan Stalin ve arkadaşlarının sosyalizmin temel ilke ve öğretilerinden tamamen sapması, bütünüyle ‘keyfi’ ve ‘hukuksuz’ bir düzen inşa etmeleridir. Bu düzenin esası *oğlan bizim kız bizim, ben yaptım oldu* sloganıyla özdeşleştirilebilir. Günümüzde dahi güncelliğini koruyan bu eser, dünya genelinde farklı politik eğilimlere sahip kişi ve partiler temelinde de değerlendirilebilir (Orwell, 2021a).

“Hayvan Çiftliği” (1945) adlı kitap yayımlandıktan dört sene sonra okuyucusuyla buluşan “1984” (1949) adlı roman da Stalin rejimine yönelik eleştirilerin devamı niteliğinde bir eserdir. Nitekim romanın yayımlandığı tarihte Stalin hala iktidardadır ve Stalin, Rusya’da adam kaybetmelerin ve işkencelerin geleneksel hale geldiği ve kanıksandığı korkunç bir istihbarat rejimi kurmayı başarmıştır. Stalin, nasyonal sosyalizmi benimsemiş ve II. Dünya Savaşı’nı çıkartarak 50 milyondan fazla insanın hayatını kaybetmesine neden olmuş Nazi lideri Hitler’den miras kalan propaganda makinesini sürekli çalıştırmakta, halkı ve kitleleri baskı altında tutmak, manipüle etmek ya da kandırmak için elinden geleni fazlasıyla yapmaktadır. Yalan haberler, asılsız ve gerçek dışı konular, terörize edilen gruplar, ispiyonlamalar, politbüro rejimine hoş gözükecek ve/fakat gerçekle alakası olmayan istatistikler ya da çarpıtılmış resmi veriler rejimin karakteristiği haline gelmiştir. Büyük birader yani Stalin’in resimleri her yerdedir ve yoldaşları gözetlemektedir. Tüm kanallarda ve sürekli olarak lidere ait demeçler yayınlanmakta ve halk, liderin konuşmasını duyduğunda “esas duruşa” geçmektedir. Rejim, acaba dinleniyor

muyum, benim kim olduğumu anlarlar, hapse girmek istemiyorum, konuşmayayım en iyisi diyen paranoyaklar ve korkaklarla doludur. Rejime muhalif sözler söylemeyi bırakın; rejim karşıtı düşünmek dahi yasaktır. Bu sistemde düşünce (siyasi) suçluları adam öldürmekten, hırsızlık yapmaktan, başkalarını taciz ve suiistimal etmekten daha kötü durumdadır. Hiç kimse düşünce suçlusu olmak istemez, çünkü başına ne geleceği, nasıl yargılanacağı (!) belli değildir. Nitekim böylesi bir durumda düşünce polisleri hemen sizi tespit etmekte ve gerekeni yapmaktadırlar (Orwell, 2021b).

“Paris ve Londra’da Beş Parasız” (1933) isimli eserde ise 1929 Ekonomik Krizi’nin Avrupa’nın tümünde derinden hissedildiği bir dönemin özellikleri anlatılmaktadır. “Büyük Buhran”, başta sanayileşmiş ülkeler olmak üzere; tüm dünyayı küresel ölçekte etkisi altına almış, insanları yoksulluk, işsizlik ve parasızlıkla baş başa bırakmıştır. Yine bu dönemde II. Dünya Savaşı tamamları çalmakta, tüm dünya yeni bir savaşa son sürat sürüklenmektedir. Nitekim Hitler’in önce parti kurması sonrasında ise hiç beklenmedik bir biçimde Almanya’yı yöneten ve “Führer” olarak adlandırılan bir iradeye dönüşmesi savaşın fitilini ateşlemiştir. Kitapta önce Paris’te sonrasında ise Londra’da hayatını devam ettirebilmek amacıyla gecesini gündüzüne katarak çalışan ve geçimini sağlayan Orwell’in bizatihi kendi yaşam öyküsü anlatılmaktadır. O dönem itibariyle şehirler değişmekte fakat koşullar hiçbir biçimde değişmemektedir. Her iki şehirde yaşayan insanlar yoksulluğu iliklerine kadar hissetmekte ve maalesef çalışmalarının karşılığını bir türlü alamamaktadırlar. İşsizlik, fakirlik, hijyen sorunları, dolandırıcılık, uzun süreli çalışma, düşük ücret gibi temel sorunlar kamunun bütününe ilgilendirmekte ve herkesi rahatsız etmektedir. 1873 tarihli ekonomik krizden sonra kapitalizmin ikinci büyük sınavı olan Büyük Buhran (Kara Perşembe) serbest piyasa ekonomisinin duvara tosladığının en temel göstergesidir. O bakımdan kitapta tüm sorunlara çare olarak sunulan kapitalizm eleştirilmekte, kapitalizmin sorun çözmekten ziyade sorun yarattığı ve krizlere neden olduğu üzerinde durulmaktadır (Orwell, 2021c).

Çalışmanın da konusunu ve esas çıkış noktasını oluşturan “Wigan İskelesi Yolu” (1937) adlı eser, “Paris ve Londra’da Beş Parasız” (1933) adlı kitap paralelinde kaleme alınmış bir başyapıt niteliğindedir. 13 bölümden oluşan kitapta sanayileşmenin ortaya çıktığı İngiltere’de özellikle ülkenin kuzeyinde maden ocaklarındaki çalışma koşulları, makineleşme ve toplum üzerindeki etkileri, sosyalizmin düşünce tarzı, yoksulluk, fakirlik, pislik, düşük ücret gibi pek çok sorunun altı çizilmektedir. Yazar, bir öncekinde olduğu gibi, bu eserinde de tamamen gözlemlerine dayalı olarak o dönem İngiltere’sindeki emek piyasasına dayalı sosyal ve ekonomik sorunları tespit etmiş, bunu yaparken de bahse konu sorunlarla karşı karşıya kalan insanlarla birlikte yaşamıştır. Onlar gibi giyinmiş, onlar gibi yemiş ve onların kaldığı küf kokulu pansiyonlarda ikamet etmiştir. Orwell, elitist ve topluma yukarıdan bakan birisi olmak yerine bir dizi sorunla karşı karşıya kalan ve sınanan sıradan insanlar gibi yaşamayı ve bu şekilde bir hayat sürmeyi yeğle-

miştir. O'nun düşünce dünyasına göre sosyalistler, sıradan insanlar gibi yaşamlarını sürdürmeli, topluma karışmalı, düşük ve alt gelir düzeyine sahip insanların yüzleşmek zorunda kaldıkları sorunları tüm benlikleriyle hissetmeli ve halktan kopuk olmamalıdır. Sosyal ve ekonomik sorunlardan tamamen uzak, fildişi kulelerinde asan kesen ve kendilerini aydın olarak tanımlayan güruhun ekonomik ve sosyal problemleri tüm çıplaklığıyla ortaya koyabileceklerini düşünmemektedir. Problemlerin nedenleriyle birlikte tam manasıyla tespit edilememesi, sorunların çözülememesi anlamına gelmektedir. Böylesi bir manzara sosyal ve ekonomik sorunların çözümü konusunda bir kısır döngü oluşturmakta, ülkeleri de bir çıkmazlar girdabının içine sürüklemektedir (Orwell, 2021d).

Yöntem

Çalışmada nitel verileri analiz etmek amacıyla içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yönteminin kullanılmasındaki temel amaç, Orwell tarafından kaleme alınan *Wigan İşkelesi Yolu* (1937) adlı eser özelinde emek ve edebiyat ilişkisini incelemek, bahse konu kitabın emek, çalışma ve endüstri ilişkileri ve emek tarihi bağlamında ifade ettiklerini bütüncül bir analizle ortaya koyabilmektir. Daha doğrusu, kitabın hangi konu(lar) üzerine yoğunlaştığının tespiti ve bu bağlamda kitapta sıklıkla kullanılan kavramların, terimlerin tanımlanması çalışmanın esas gayesini oluşturmaktadır.

İçerik analizi, bilimsel bir yöntem olarak gerek nitel gerek nicel çalışmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yöntem, bazı bilimsel çalışmalarda tümevarım (indüktif) esaslı sonuçlara ulaşmak için, bazı çalışmalarda ise tümdengelim (dedüktif) temelli bulgular elde etmek düşüncesiyle tercih edilmektedir. Dolayısıyla içerik analizi, parçadan bütüne ya da bütünden parçaya gitmek suretiyle araştırmacıların belirli ve somut sonuçlar elde etmelerine olanak sağlamaktadır (Elo ve Kyngäs, 2008: 107). Araştırmalarda tek başına bir yöntem olarak ön plana çıktığı gibi, "geleneksel", "yönlendirilmiş" veya "özetleyici" bir yaklaşımla da kullanıldığı görülmektedir. Belirli bir nitel veya nicel verinin içerik açısından incelenmesi *geleneksel*, bilimsel birtakım kriterler çerçevesinde verilerin analizi *yönlendirilmiş*, herhangi bir verinin içeriksel özelliklerini dikkate alarak genel ve özet bir kanaat tespiti *özetleyici* yaklaşımın esaslarını oluşturmaktadır. Her üç yaklaşımda da esas olan veri olarak değerlendirilen parçanın ya da metnin içeriğinden hareketle 'anlamı' ortaya çıkarmak ve bilimsel sonuçlara ulaşmaktır (Hsieh ve Shannon, 2005: 1277).

İçerik analizinin nitel ve nicel versiyonları olduğu gibi, yine bilimsel çalışmalarda kullanılan farklı türleri de bulunmaktadır. Doküman analizi de bu türler içerisinde yer almaktadır. Doküman analizi daha önce yapılmış bir veya birkaç bilimsel çalışma, herhangi bir yazılı metin, resim, video, görsel vs. şeklindeki dokümanlara dayalı olarak gerçekleştirilir (Stemler, 2001). Krippendorfa (2004) göre içerik analizinin ve türlerinin ayırt edici üç temel özelliği bulunmaktadır. Öncelikle her bir sembolün, dilbilimsel ögenin veya söylemin, resmin, ifade biçimi-

minin kendi içerisinde oldukça önemli olduğunu kanıtlayan içerik analizi, araştırmacılara bilimsel, yordayıcı, çıkarımsal ve ampirik bulgular sunmaktadır (i). İkinci olarak içerik analizinin ulaştığı boyutlar, bu analiz yönteminin artık anlamların, sembollerin ve görsel birtakım öğelerin ne anlama geldiğini araştırmanın da ötesine geçtiğini göstermektedir (ii). Üçüncü olarak zaman içerisinde kapsamı bir hayli genişleyen içerik analizi, analizi yapılan betimsel verilerin ya da metnin özelliklerine bağlı olarak kendi içerisinde bir metot/strateji geliştirmek durumunda kalmaktadır (iii) (Krippendorf, 2004: xvii, xviii, xx). İçerik analizi, metni söyleyen, romanı öyküyü veya köşe yazısını yazan, konuşmayı yapan, resmi çizen, videoyu çeken bireylerin bakış açılarını, dünyayı anlayış ve algılayışlarını, hayat felsefelerini, politik görüşlerini ortaya çıkarması dolayısıyla büyük bir önem taşımaktadır (Hermann, 2008: 166). Hemen hemen tüm bilim dallarında yapılan araştırmalardaki kullanım sıklığı, klasik metin analizi ya da sayısal bir takım veri analizlerinin de ötesine geçerek günümüzde bilgisayar programları yoluyla yapılmaya başlanması içerik analizinin bir bakıma ne denli 'esnek' ve 'elastik' bir yöntem olduğunu ortaya koymaktadır (White ve Marsh, 2006: 22). Çalışmanın geneli içerisinde bu analiz yöntemi, bir taraftan Orwell'in düşünce dünyasını ve yaşam felsefesini ortaya koymakta, diğer taraftan da *Wigan İskelesi Yolu* (1937) örneğinden hareketle, kitabın çalışma ilişkileri, emek ve edebiyat ilişkisini ispatlamaktadır.

Çalışmanın Cevap Aradığı Sorular

Emeğin edebiyattaki yansımalarını inceleme düşüncesiyle kaleme alınan çalışma, bir bütün olarak aşağıdaki sorulara cevap aramaktadır:

Soru 1) Emek ve edebiyat arasında nasıl bir ilişki mevcuttur? Bu ilişki nasıl tespit edilebilir ve nasıl yorumlanabilir? Bu sorunun temel amacı, emeğin, alın terinin, emek piyasasının dünya ve Türk edebiyatındaki karşılığını tespit etmektir. Bilhassa sosyalist düşünceye sahip yazar ve aydınların tutumları, emeğin edebiyattaki yerini araştırmayı zorunlu kılmaktadır.

Soru 2) George Orwell'in eserleri emek piyasası boyutuyla hangi kriterler esas alınmak suretiyle incelenmelidir? Özellikle yazarın *Wigan İskelesi Yolu* (1937) adlı eserini çalışmanın konusu yapan nedir? Bu sorunun nihai amacı, Orwell'in yaşam öyküsünün ve politik tutumunun üslubunu nasıl ve hangi boyutlarıyla şekillendirdiğini tespit etmektir. Yine bu soruyla çalışmanın konusu olan *Wigan İskelesi Yolu* (1937) adlı eserin önemini ispat etmek amaçlanmaktadır.

Soru 3) Romanda dikkat çekilen sosyal sorunlar, ön plana çıkan temalar, kelimeler ve terimler hangileridir? Bu sorunun sorulma gayesi, Orwell'in emek konusundaki hassasiyetlerini ortaya koymak ve Orwell'in yaşadığı dönemde ön plana çıkan sosyal sorunları tespit etmektir. Ayrıca bu sorularla 20. yüzyıl başındaki İngiltere'nin sosyo-ekonomik ve sosyo-politik durumunun ortaya konulması da amaçlanmaktadır.

Soru 4) Romanın bölümleri ve içerik özellikleri okuyucuya hangi mesajlar vermektedir? Bu soruda her birinde farklı konulara değinilen romanın bölümlerinde işlenen konuların okuyucu üzerindeki etkilerini ölçümlemek hedeflenmektedir. Keza roman, o dönem İngiltere'sinin fotoğrafını çekmekte ve İngiltere'yi ziyaret etme imkânı bulamayanlara dahi mükemmel bir deneyim sunmaktadır.

Soru 5) Romanda hangi dikkat çekici betimlemeler kullanılmıştır ve ne amaçlanmaktadır? Bu soru, yazarın emek ve emek piyasasına ilişkin tespitlerinin ne denli önemli olduğunu göstermek, yazarın sosyal sorunlar konusundaki duyarlılığını ispatlamak düşüncesiyle sorulmuştur.

Bulgular ve Analiz

Çalışmada, *Wigan İskelesi Yolu* (1937) adlı eser özelinde yapılan içerik analizi sonucunda emek ve emek piyasası ile ilgili konular, romanda dikkat çekilen sosyal ve ekonomik sorunlar (a), romanda sosyal güvenlik kavramına ilişkin kullanılan terimler (b), romanda adı geçen meslekler (c), romandaki olayların geçtiği mekânlar (d), romanda çalışma yaşamına ve emek piyasasına ilişkin kullanılan kelimeler (terimler) (e), romanın bölümleri ve içerik özellikleri (f), romandaki dikkat çekici betimlemeler (g), romanda o dönemin emek piyasasına ilişkin bilgiler (h) olmak üzere sekiz başlık altında incelenmiştir.

Romanda Dikkat Çekilen Sosyal ve Ekonomik Sorunlar

Orwell, *Wigan İskelesi Yolu* (1937) eserinde dönemin İngiltere'sinde var olan ve herkesi bir biçimde kasıp kavuran bir dizi sosyal ve ekonomik sorunun altını çizmiştir. Bahse konu sorunların genel itibarıyla tümü emek piyasası ile ilintilidir. Emek piyasasına dönük sorunlar da daha çok madencilik işkoluyla özdeşleştirilmiş durumdadır. Devletin sorun çözücü olarak tam manasıyla piyasaya müdahale edemediği, 1929 Ekonomik Krizi ile II. Dünya Savaşı'nın etkilerinin derinden hissedildiği bu dönemde romanda değinilen ve altı çizilen sorunlar arasında "İşsizlik" (ss. 8, 10), "İş Kazası" (ss. 6, 47), "Hijyen Sorunu" (ss. 8, 14, 15, 16, 17), "Yoksulluk", "Ağır Çalışma Koşulları", "Düşük Ücret" (ss. 12, 42, 43, 44), "Hastalık ve Meslek Hastalıkları" (s. 47) yer almaktadır (Orwell, 2021d).

Romanda Sosyal Güvenlik Kavramına İlişkin Kullanılan Terimler

Sosyal güvenlik konusu üzerine yaptığı bilimsel çalışmalarla Türkiye'de duayen olarak kabul edilen Alper (1997) tarafından sosyal güvenlik, "sebebi ne olursa olsun, tehlikeye maruz kalarak muhtaç duruma düşen fertlerin ve ailelerin uğradıkları tehlikelerin zararlarından kurtarılarak, yaşadıkları toplum içinde, diğer insanların himmetine ihtiyaç duymadan, insan haysiyetine yarasız asgari bir hayat standardına kavuşturulmaları" şeklinde tanımlanmaktadır (Alper, 1997: 4). Dolayısıyla sosyal güvenlik, adından da anlaşılacağı üzere, ileride ortaya çıkma ihtimali yüksek risklere karşı (işsizlik, hastalık, yoksulluk, hastalık, analık, yaşlılık, iş kazası,

malullük, meslek hastalığı) toplumun bizatihi devlet tarafından alınan iktisadi ve siyasi önlemlerle ve bugünden başlamak kaydıyla güvence altına alınması olarak ifade edilebilir (Gümüş, 2010: 5). *Wigan İskelesi Yolu* (1937) adlı eserde de sosyal güvenliğe ilişkin bir dizi konudan bahsedilmek suretiyle emek piyasasında var olan sosyal ve ekonomik risklere dikkat çekilmiştir. Bunlar arasında; “İşsizlik Sigortası” (s. 9), “Varlık Testi” (Gelir Testi) (s. 13), “Hayat Sigortası” (s. 10), “Emeklilik” (ss. 9, 14), “Madenciler Sosyal Yardım Fonu” (s. 40), “Sağlık Sigortası” (s. 44), “Sendika Aidatı” (ss. 44, 45), “Ölüm Stopajı” (s. 46), “Sakatlık” (s. 47), “Ölüm” (s. 47), “Meslek Hastalığı” (s. 50), “Emekli Maaşı” (s. 51), “Yoksulluk Yardımı” (s. 51), “Malullük” (s. 51), “Tazminat” (s. 5), “İşçi Bulma Kurumu” (s. 81) gibi sosyal güvenliği ilgilendiren konular ve kurumlar bulunmaktadır (Orwell, 2021d). Kitabın yazılmasının üzerinden neredeyse yüz sene geçmesine rağmen sosyal güvenlik temelindeki sorunların hemen hemen tüm toplumlarda şiddeti değişkenlik göstermekle beraber bir biçimde devam ettiği görülmektedir. Orwell de (1937) kitabında konuyla ilintili tespitlerini bahse konu sorunlara dikkat çekerek ele almıştır.

Romanda Adı Geçen Meslekler

Wigan İskelesi Yolu (1937) adlı kitapta birbirinden farklı meslekler üzerinde durulmuştur. Ancak kitabın ana omurgasını madencilik işkolu oluşturduğundan ve kitapta madencilerin sosyal ve ekonomik sorunlarına değinildiğinden eserde adı geçen meslekler de bu sektörle sınırlı kalmıştır. Kitabın bütününde genel itibarıyla “Gazeteci”, “İşçi” (s. 5), “Madenci” (ss. 24, 25), “Tüccar”, “Dükkân Sahibi”, “Doldurucular” (s. 24), “Kesici” (s. 34), “Bahçivan” (s. 35), “Yol Süpürücü” (s. 35) gibi farklı meslek gruplarına değinilmiştir (Orwell, 2021d). Dolayısıyla kitapta bir iş sözleşmesine dayalı ve işverene bağımlı olarak çalışan maden işçileri ya da gazetecilere odaklanıldığı gibi, kendi adına bağımsız çalışan tüccar ve/veya dükkân sahibi şeklindeki farklı mesleklerde mercak altına alınmıştır. Ancak kitabın kahir ekseriyetle ‘bağımlı çalışma’ ve bu çalışma şeklinin doğurduğu olumsuzluklar üzerinde durduğu gerçeği asla göz ardı edilmemelidir.

Romandaki Olayların Geçtiği Mekânlar

Mekân çözümlemesinin içerik analizi açısından büyük bir önem arz ettiği düşünülür ise eserde geçen mekânların ne kadar önemli olduğu anlaşılabilir. *Wigan İskelesi Yolu* (1937) adlı yapıtta mekânların ağırlıklı olarak sanayi, sanayiye ait işyerleri, gecekondulu mahalleleri, maden ocakları ve fabrikalar olduğu görülecektir. Esasında kitaba adını veren, İngiltere’nin kuzeyinde yer alan ve bir maden kasabası olan “Wigan”, kitaptaki olayların asıl geçtiği yerdir. Dolayısıyla Wigan’da bulunan maden ocakları, işyerleri ve bu işyerlerinde işverene bağımlı şekilde çalışanların ikamet ettikleri yerler kitabın mekânsal öğelerine ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Bu yönüyle, “Pansiyon (Brooker)”, “Fabrika” (s. 1), “Sanayi Bölgeleri” (ss. 17, 19), “Gecekondulu Evleri” (ss. 18, 19), “Maden Ocakları” (ss. 22, 23, 31)

“Burma”, “Hindistan”, “Yorkshire”, “Coventy”, “Wigan” kitaptaki mekânlar olarak göze çarpmaktadır (Orwell, 2021d).

Romanda Çalışma Yaşamına ve Emek Piyasasına İlişkin Kullanılan Kelimeler

Romanın genelinde emek piyasasına dair birçok terim, kavram ve kelime kullanılmıştır. Bu nedenle kitabı okuyanlar, eserin tamamen çalışma yaşamını ilgilendiren konu ve konular üzerinden ve sosyalist bir bakış açısıyla kaleme alındığını fark edeceklerdir. Kitabın bütününde Orwell (1937), bir kuyumcu hassasiyetiyle Wigan’da bulunan maden ocaklarındaki ve emek piyasasındaki sorunları dile getirmiştir. Adı geçen sorunların dile getiriliş biçimi yazarın birtakım kelimeleri ve kavramları sıklıkla tekrarlamasına neden olmuştur. Romanda sıkça tekrarlanan kelimeler kendi içerisinde “çalışma yaşamına” (i), “kent ve kentleşmeye” (ii) ve “sosyalist ideolojiye” (iii) dönük olmak üzere üçe ayrılabilir. Bunlar; “Fabrika” (s. 21), “Cüruf Yığınları” (s. 21), “Tüten Bacalar” (s. 21), “Maden Eritme Fırınları” (s. 21), “Gaz Sayaçları” (s. 21), “Sanayi Şehri” (s. 21), “Makine” (s. 22), “Kömür” (s. 22), “Maş Çeki” (s. 45), “Grizu Patlaması” (s. 48), “Sendika” (ss. 52, 90), “Ev” (s. 56), “Mahalle” (ss. 56, 57), “Oda” (ss. 63, 65), “Gecekondu” (ss. 6, 70), “Belediye Evleri” (s. 73), “Könut Sorunu” (s. 76), “İşsizlik” (s. 81), “Ücret” (ss. 82, 83), “Meslek Merkezleri” (s. 89), “Ulusal İşsiz İşçiler Hareketi” (s. 90), “Sanayileşme” (s. 107), “Sosyalizm” (s. 129), “İşçi Sınıfı” (s. 134), “Devrim” (ss. 147, 191), “Emperyalizm” (ss. 158, 169), “Demokrasi” (s. 166), “İmparatorluk” (s. 170), “Eşit” (s. 170), “Sınıf Ayrımı” (s. 172), “Burjuva” (s. 177, 178), “Sınıfsız Toplum” (s. 180), “Çalışma ve Boş Zaman Arasındaki İlişki” (s. 204), “Makineleşme” (s. 205, 207, 211), “Faşizm” (s. 227), “Sosyalist Öğreti” (s. 232), “Arı Kovanı Devleti” (s. 234), “Yoldaş” (s. 239) şeklinde sıralanabilir (Orwell, 2021d).

Romanın Bölümleri ve İçerik Özellikleri

Roman, birbirinden farklı bazen de birbirinin devamı niteliğindeki on üç bölümden meydana gelmektedir. Tematik olarak her bir bölümde çalışma yaşamıyla ilintili farklı konular üzerinde durulmuştur. Ancak yazar, kitabın bölümlerini spesifik olarak isimlendirmemiştir. Çalışmada gerçekleştirilen içerik analizi neticesinde araştırmacı, her bir bölümde üzerinde durulan konular temelinde bir isimlendirme yapmış ve bu bağlamda “Bölüm I (Brooker’lar ve Pansiyonları)”, “Bölüm II (Kömür ve Maden Ocakları)”, “Bölüm III (Madenciler)”, “Bölüm IV (Kent ve Gecekondu)”, “Bölüm V (İşsizlik)”, “Bölüm VI (Beslenme)”, “Bölüm VII (İngiltere’nin Kuzey’i ve Güney’inin Mukayesesi ve Gelecekteki İşçi Sınıfı)”, “Bölüm VIII (Sınıf ve Toplumsal Tabakalaşma)”, “Bölüm IX (Orwell’in Mazlumların ve Dezavantajlı Kesimler Yanında Yer Almasının Gereçeklerine Dair)”, “Bölüm X (Sınıf Farklılıkları ve Aydın Samimiyetsizliği)”, “Bölüm XI (Sosyalizm Eleştirileri)”, “Bölüm XII (Makine ve Makineleşme)” ve “Bölüm XIII (Sosyalizmin Görev ve Sorumlulukları)” biçiminde isimlendirilmiştir. Kitabın bölümleri ve içeriklerine ilişkin detaylar aşağıda paylaşılmıştır (Orwell, 2021d):

Bölüm I (Brooker'lar ve Pansiyonları): Kitabın I. bölümü, işçilerin kaldıkları izbe bir pansiyon ve etrafındaki fabrikaların betimlemesi ile başlamaktadır. Bu bölümde, parasızlık nedeniyle Brookerlar'ın pansiyonunda korkunç koşullarda ikamet etmek zorunda kalan işçilere dair bilgiler verilmektedir. Genel itibarıyla I. Bölümde Brookerlar'ın Pansiyonu, Pansiyonda Kalanlar, İngiltere'nin Kuzey (sanayileşmiş) Bölgelerinin Tasviri, Yoksulluk, Gecekondu Mahalleleri ve Pislik (Hijyen Sorunları) gibi konular üzerinde durulmuştur (Orwell, 2021d: 5-21).

Bölüm II (Kömür ve Maden Ocakları): II. bölümde kömürün sanayileşmenin ve insan medeniyetinin gelişimindeki kritik rolüne değinilmiştir. Çünkü sanayileşme veya moda tabiriyle endüstri 1.0, hammadde olarak tamamen kömür üzerine inşa edilmiş tarihi bir dönüm noktası olarak tanımlanmaktadır. Kömürün sağladığı ısı ve yaydığı enerji olmasaydı basınç ve buhar gücüyle çalışan fabrikalar çalışmayacak, seri üretim olmayacak, üretim devrimi gerçekleştirilemeyecek, deniz aşırı seferler düzenleyen gemiler uzun mesafeli yolculuklara çıkamayacak, lojistiği kolaylaştıran ve ulaşım maliyetlerini düşüren trenler ise çalışmayacaklardı. Dolayısıyla teknoloji ve inovasyona dair bugün elde ettiğimiz imkânların hiçbiri, ne yazık ki, gerçekleşmeyecekti. Bu nedenle Orwell'in *Wigan İşkelesi Yolu* (1937) kitabının ikinci bölümünde *Kömürün Önemi*, *Maden Ocaklarının ve Çalışanların Durumu*, *Madencilerin Tasviri*, *Kömürün İnsan Medeniyeti Açısından Önemi* gibi konulara değinilmiştir (Orwell, 2021d: 22-37).

Bölüm III (Madenciler): Kitabın III. bölümünde madencilerin fiziksel görünüşlerine, temizlik anlayışlarına, ağır çalışma koşullarına ve sefalet ücretlerine dair tasvirler yer verilmiştir. Bu bölüm, Wigan'daki maden ocaklarında çalışan madencilerin alışkanlıkları, yaşam ve çalışma koşulları, aldıkları ücretler vs. gibi konular hakkında derinlemesine bilgiler vermekte ve okuyucuyu aydınlatmaktadır. Bu bölümün genelinde *Madenci Tasvirleri*, *Madencilerin Burnundaki Mavi İzler*, *Madencinin Banyo Yapma ve Yemek Yeme Biçimi*, *Ağır Çalışma Koşulları*, *İş ve Uyku Arasındaki Boş Zamanın Azlığı*, *Madencilerin Çalışma Süreleri*, *Madencilerin Yemek Yeme Biçimleri*, *Aldıkları Ücretin Miktarı*, *Madenci Ücretlerinden Yapılan Kesintiler*, *Madencilerin Ortalama Ürettikleri Kömür Miktarları*, *Madencilerin Geçirdikleri İş Kazaları ve Türleri*, *Madencilere Ödenen Tazminatlar* şeklinde sıralanabilecek konular üzerinde durulmuştur (Orwell, 2021d: 38-53).

Bölüm IV (Kent ve Gecekondu): Çarpık kentleşme ve gecekondulaşma bu bölümün temel odak noktasıdır. Maden ocaklarında çalışan işçilerin iş dışında ikamet edecek konutlara ihtiyaçları vardır. Ancak sefalet ücretine mahkûm edilmeleri nedeniyle aldıkları ücretler az ve yetersizdir. O bakımdan istedikleri evleri kiralayamamakta, düşük kaliteli ve oldukça küçük konutlarda ikamet etmek zorunda kalmaktadırlar. Birçoğu ise birkaç kişinin bir arada yaşadığı ve hınca hınç dolu pansiyonlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışmakta, adeta ölüm kalım mücadelesi vermektedir. IV. bölümde *Sanayi Bölgelerinin Yaşam Koşulları*, *Kısıtlı İmkânlar*, *Konut Kıtlığı*, *Mevcut Konutların Tasviri*, *Mahallelerin Tasvirleri*, *Konut Kirala-*

rının Düzeyi, Kötü ve Berbat Konutlar, Ev Sahiplerinin Durumları ('iyi' ve 'kötü' olarak sınıflandırılmış şekliyle), Wigan'daki Kaygan ve Kötü Zemin, Plansız ve Yıkık Dökük Konutlar, Gecekondu Mahalleleri, Tahtakuruları, Sızdıran Çatılar, Beslenme Yetersizlikleri, Pis ve Dağınık Konutlar, Wigan'ın Demografik Özellikleri, Karavanlar ve Sefalet, Barınma Sorunları, Belediye Evleri ve Apartman Daireleri Kıyaslaması şeklinde bir dizi konuya değinilmiştir (Orwell, 2021d: 54-80).

Bölüm V (İşsizlik): Çalışma gücünde ve kudretinde olmasına rağmen aktif nüfusa dâhil herhangi bir bireyin iş arayıp da bulamaması durumu olarak tanımlanan işsizlik (Akyıldız vd., 2012: 329), emek piyasalarının temel sorunlarından bir tanesidir. İşsizlik, bir taraftan çalışanın alım gücünü tamamen azaltırken ve emek tarafında katlanılması oldukça güç sorunlar yaratırken diğer taraftan da üretimi değersizleştirmekte, arz ve talep arasında dengesizliğe neden olmaktadır. Alım gücünün ya da başka bir ifadeyle tüketimin olmadığı bir ortamda üretimin de pek bir anlamı kalmamakta, üretim tarafında deflasyonist (fiyatları azaltıcı) baskılar ortaya çıkmaktadır. Bu durum ise doğrudan üreticiye, dolayısıyla sermaye sahibine zarar vermektedir. Wigan İskelesi Yolu (1937) adlı kitabın V. bölümünde Wigan özelinde hem emek hem de sermaye kesimini katlanılması güç zararlara sokan işsizlik ve sonuçları üzerinde durulmuştur. Kitabın bu bölümünde bahsedilen konular arasında Wigan'daki İşsiz Sayısı, İşsizlik Yardımı ve Miktarı, İşsizlik Maaşı, İşsizlik Maaşının Finansmanı, İşsizlik Maaşının Evli, Çocuklu ve Bekâr İşçilere Göre Değişen Miktarları, Varlık (Gelir) Testi ve Etkisi, Londra'nın Diğer Şehirlerle İşsizlik ve Yoksulluk Açısından Mukayese Edilmesi, Wigan'daki Sinemaların Kışın Sığınılacak Yer Olarak Kullanılmaları, İşsizlik ve Toplum Üzerindeki Etkileri, Meslek Edindirme Merkezleri ve Faaliyetleri, İngiliz İşçi ve Sendika Hareketi, Mal ve Hizmetlerin Fiyatları, İngiltere'de Devrimi Önleyen Faktörler yer almaktadır (Orwell, 2021d: 81-98).

Bölüm VI (Beslenme): Bu bölümde beslenmenin çalışanlar açısından ne kadar hayati bir öneme sahip olduğu ve yetersiz beslenmenin hangi sağlık sorunlarına sebebiyet verdiği konuları üzerinde durulmuştur. Gerçekten de beslenme, emek piyasasında varlık göstermeye çalışan kesimler için hayati önem arz etmektedir. Çalışma ekonomisi literatüründe beslenmenin çalışan verimliliğini arttırdığı vurgulanarak etkin ücret teorileri arasında kabul edilen beslenme modellerine (nutritional model) dikkat çekilmektedir. Beslenme modelinden, çalışana verilen ücretin yüksek olmasının çalışanın daha iyi beslenmesine olanak sağlayacağı, böylece çalışan verimliliğinin artacağı kast edilmektedir (Biçerli, 2011: 190). Wigan İskelesi Yolu (1937) adlı eserin VI. bölümünde Yemek ve Gıdanın Önemi, Beslenme Biçimleri, Bir İşçi Ailesinin Tükettiği Besinler, İşçilerin Hangi Besinlere Ne Kadar Fiyat Ödedikleri, Çayın İşsizler Üzerindeki Etkisi, Yetersiz Beslenmenin Neden Olduğu Sorunlar, Ağız ve Diş Hastalıkları, Sanayi Bölgelerindeki Bebek Ölüm Oranları, Yemek İsrafları, Kömür Tozları Arasında Kömür Arayan ve Buldukları Kömürleri Kazanca Dönüştürmeye Çalışan Fakir İşçiler gibi farklı konuların altı çizilmiştir (Orwell, 2021d: 99-113).

Bölüm VII (İngiltere'nin Kuzey'i ve Güney'inin Mukayesesi ve Gelecekteki İşçi Sınıfı): Romanın VII. bölümünde genel itibariyle İngiltere'nin Kuzeyi ile Güneyi mukayese edilmiş, İngiltere'nin Güney'inde yaşayanların elde ettikleri rahatlık ve konforu Kuzey'e borçlu oldukları mesajı verilmiştir. Nitekim sanayileşme, ülkenin Kuzey kesiminde başlamıştır. Ancak ülkenin Güney'indeki konfor ve rahatlık, Kuzey'e pek yansımamakta, Kuzey ve Güney ayrışması yaşanmaktadır. Bu nedenle fakir ve pis Kuzey ile zengin ve temiz Güney söylemlerine sıklıkla rastlanmaktadır. Eserin bu bölümünde *Cüruf Yığınları*, *Cüruf Dağları*, *Fabrika Dumanları*, *Berbat Maden Ocağı Manzaraları*, *Hava Kirliliği*, *Sanayileşme Bağlamında İngiltere'nin Kuzeyi ve Güneyi Arasındaki Tezat*, *Fakir ve Pis Kuzey*, *Temiz ve Zengin Güney*, *Güney'deki Asalak İşçi Sınıfının Hasbiliği ve Eğitime Bakışı*, *Geçmiş ve Gelecekteki İşçi Sınıfının Mukayesesi* olarak sayılabilecek farklı konular üzerinde durulmuştur (Orwell, 2021d: 114-128).

Bölüm VIII (Sınıf ve Toplumsal Tabakalaşma): Yazar, bu bölümde statüye ve kazanca dayalı sınıf anlayışı ve toplumsal tabakalaşma üzerinde durmuş ve işçi sınıfının sınıfsal olarak şeytanlaştırıldığını ileri sürmüştür. Kendisini koyu bir sosyalist olarak niteleyen Orwell, sınıfa dayalı ayrımcılığı yok etmenin tek yolunun dünyaya “sınıfsız bir toplum” vaat eden sosyalizmden geçtiğini iddia etmektedir. Bu duygu ve düşünceler temelinde şekillendirilen VIII. bölümde *Sosyalizm*, *Sınıf Kavramı*, *Üst-Orta Sınıfın Özelliği*, *Victoria Dönemi'nde İngiliz Toplumu*, *Üst Sınıfa Mensup ve Geliri Yüksek Kesimlerin Alt Sınıflara Yönelik Bakış Açuları*, *Aşağılanan ve Şeytanla Eş Değer Tutulan İşçi Sınıfı*, *Sınıf Farklılığı Nedeniyle Yaşanan Çatışmalar*, *Toplumsal Tabakalaşma* şeklindeki konulara yoğunlaşmıştır. Orwell, Türk kültüründe dahi “*davul bile dengi dengine*” biçiminde kendine yer bulmuş “sınıf” sorununun emek piyasaları açısından bir tehdit olduğu kanısındadır. Sosyalizm temelinde bu sorun çözülmeden emek piyasalarında mutlak bir eşitlikten söz etmek olası değildir (Orwell, 2021d: 129-145).

Bölüm IX (Orwell'in Mazlumların ve Dezavantajlı Kesimlerin Yanında Yer Almasının Gerekçelerine Dair): Eserin bu bölümünde Orwell, İngiltere'nin sömürgecilik konusunda yaptığı hatalara değinmiş ve ayrıca kendisinin neden mazlumların ve 'kırılğan' olarak nitelendirilebilecek kesimlerin yanında yer aldığından bahsetmiştir. Anlaşılan o ki Orwell'e göre sosyalist devrim kendi ülkesinin geçmişiyle ve hatalarıyla hesaplaşma imkânı verecektir. Yine bu bölümde “sınıf” ve “devrim” konusu iki önemli tema olarak ön plana çıkmakta ve yazar tarafından sınıfsal eşitsizlik eleştirilmekte, öte yandan da devrim konusu yüceltilmektedir. Nitekim Orwell'in düşünce dünyasına göre, toplumsal tabakaları yok etmek ancak ve ancak sosyalizm ve onun sağlayacağı devrim sayesinde gerçekleşebilir. IX. bölümde genel itibariyle; *Öğrenim Gördüğü Okulda Sınıf Konusuna İlişkin Değerlendirmeleri*, *İngiltere'de Devrimcilik ve Devrim Dalgası*, *I. Dünya Savaşı Sırasında Yaşlılara Duyulan Nefret*, *Burmali (Yerli vs. Beyaz) Adam Kıyaslaması*, *İngiliz Kökenli Hintliler'in Hindistan'ın Bizzat İngilizler Tarafından Sömürülmesine İlişkin*

Yaptıkları Eleştiriler, İngiltere'nin Hindistan'daki Baskıcı ve Otoriter Eğilimleri, İngilizlerin Burma'daki Despotizmi, İşçi Sınıfının Yanında Neden Yer Aldığına Dair Düşünceler, İşçi Sınıfı ve Serseriler Arasına Hangi Yöntemleri Kullanarak Girdiğine ve Nasıl Onlar Gibi Yaşadığına Dair Düşünceler gibi konular üzerinde durulmuştur (Orwell, 2021d: 146-163).

Bölüm X (Sınıf Farklılıkları ve Aydın Samimiyetsizliği): Bir önceki bölümde olduğu gibi, bu bölümde de sınıf ve sınıf farklılıkları ele alınmış olup, sınıf ayrımlarını ortadan kaldırmanın güçlüğüne değinilmiştir. Her şeyden öte sınıf ayrımlarını yok etmek aydınların samimiyetine ve özverilerine bağlıdır. Her platformda sosyalist olduklarını ve her türlü eşitsizliğe karşı durduklarını iddia eden kesimler, fildişi kulelerinde oturarak bu eşitsizlikleri yok edemezler; bilakis ayrımcılığa maruz kalan kesimlerle birlikte hareket ederek, onlar gibi yaşayarak ve onların sorunlarını sahiplenerek ve seslendirerek ekonomik, sosyal ve politik sorunlarla mücadele edebilirler. Orwell'e göre halk içinde yaşamak, halktan kopmamak, geleceğini siyaset üzerine inşa etmemek, her ne olursa olsun kalemini satmamak ve onurlu bir duruş sergileyebilmek gerçek bir aydın olabilmenin ön koşuludur. Eserin X. bölümünde *Serseri ve Dezavantajlı Kesimlerin Dünyası, Serserilerin Arasına Girmenin Kolaylığı, İşçi Sınıfının Arasına Girmenin ve Onlar Gibi Yaşamamanın Zorluğu, Sınıf Ayrımlarını Ortadan Kaldırmanın Güçlüğü, Sol Fraksiyonu Sahiplenmiş Aydınların Emperyalizme İlişkin Düşünceleri, Sol Siyasi Görüş Mensup Aydınların Sınıf Ayrımlarını Yok Etme Konusundaki Samimiyetsizlikleri, Sınıf Atlamanın En Kolay Yolu* şeklinde bir dizi konu üzerinde durulmuştur (Orwell, 2021d: 164-180).

Bölüm XI (Sosyalizm Eleştirileri): Bu bölümde genel itibarıyla katı bir sosyalizm eleştirisi yapılmıştır. O nedenle bu bölüm, IX. ve X. bölümlerin devamı olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla XI. bölümde *İngiliz Burjuvazisinin İkiyüzlülüğü, Sosyalizm ve Sorunları, Gerçek Sosyalizmi Temsil Etmeyen Kişilerin Varlıkları, Sosyalizmin Nihai Durumu* şeklinde konulara odaklanılmıştır (Orwell, 2021d: 181-197).

Bölüm XII (Makine ve Makineleşme): XII. bölümde sanayileşmenin varlık sebebi olan makine ve makineleşme konularına odaklanılmıştır. Sanayileşmenin gelişmesi ile makineleşmenin ivme kazanmasının eş anlı olduğu gerçeğine vurgu yapılarak makineleşme konusunun daha uzun yıllar tartışılacağına dikkat çekilmiştir. Keza günümüzde endüstri 4.0 bağlamında işin ve iş piyasasının insan-sızlaştırılması, yapay zekâ konusunda yaşanan muazzam ilerlemeler özellikle emek yoğun sektörlerde gerçekleştirilen üretimin tamamen insan faktöründen bağımsız bir biçimde yapılabileceğini teyit etmektedir. Bu durum, tüm bireyleri endişelendirmektedir. İnsana ihtiyacın kalmadığı ve işgücünün âtıl bir nesneye dönüştüğü bir ortamda çalışma çağındaki nüfusun hangi yöntemler kullanarak kazanç temin edeceği konusu hala büyük bir açmazdır. Bu bölümün genelinde; *Sosyalizmin Başarısızlığının Nedenleri, Sosyalizmden Duyulan Manevi Korku, Sosyalizm ve Makine, Sosyalizmin Makineye Bağlı Olması, Makineye Olan Ba-*

ğümlülük, Makineleşmenin Zaferi, Çalışma ve Boş Zaman Arasındaki İlişkinin Boyutları, Makineleşmenin Amacı, Makineleşmeye Dair Somut Örnekler (Örn: Araba ve Uçak), Makinenin İşlevi, Makineleşmenin Beraberinde Getirdiği Yapaylık, Makinelere Dayalı Uygarlık, İcat (İnovasyon) ve Gelişme Arasındaki İlişki, Sosyalizm ve Faşizm Kıyaslaması, Sosyalizm Eleştirisi şeklindeki konuların altı çizilmiştir (Orwell, 2021d: 198-231).

Bölüm XIII (Sosyalizmin Görev ve Sorumlulukları): Orwell, kitabının son bölümünde açık açık sosyalizm propagandası yapmış ve sosyalizmin hangi yöntemler kullanılmak suretiyle yaygınlaştırılabileceği konusundaki fikirlerini çok net bir biçimde kamuoyuyla paylaşmıştır. Orwell'e göre sosyalizmin sosyolojik, ekonomik ve politik bir pratiğe dönüşmesi ancak ve ancak sosyalist endoktrinasyonu ve ideolojiyi benimsenmiş siyasi bir partinin varlığıyla mümkündür. O nedenle gün geçirmeden sosyalist eksende bir parti kurulmalı ve o güne kadar teorik olarak ortaya konulanlar pratik hayatta kendine yer bulmalıdır. XIII. bölümde geneli itibarıyla değinilen konular *Sosyalist Öğretinin Nasıl Yayılacağı Üzerine Düşünceler*, *Makinesiz Bir Dünyanın Olanaksızlığı*, *Sosyalizmi Faşizmden Ayıran Temel Parametreler*, *Sosyalizmin İnsanileştirilmesi*, *Sosyalizmin Sosyal ve Ekonomik Sorunların Çözümünde Tek Çıkar Yol Olduğu Vurgusu*, *Sosyalizmin Temel Prensipleri*, *Sosyalistlerin Hataları ve Terminoloji Sorunları*, *Sosyalistin Temel Ödevi*, *Birlikte Hareket Etmenin Yol ve Yöntemleri*, *Örgütlü Toplum İdeali*, *Sosyalizmin Nasıl Yaygınlaşabileceğine Dair Düşünceler*, *Sosyalist Değerleri Benimsemiş Bir Siyasi Parti Kurmanın Ehemmiyeti* şeklinde sıralanabilir (Orwell, 2021d: 232-248).

Romandaki Dikkat Çekici Betimlemeler

Romanda yazar; sanayileşme, madencilik, fabrika, emek piyasası vs. şeklindeki konuları anlatırken bol bol betimlemelerden faydalanmıştır. Yazarın yoğun bir biçimde betimlemelerden istifade etmesi eserini ve tespitlerini daha da çarpıcı hale getirmiş ve o dönemin koşullarını tüm çıplaklığıyla göz önüne sermiştir. İçerik analizi yapılırken yazarın dikkat çekici betimlemeleri araştırmacı tarafından büyük bir titizlikle tespit edilmiş ve okuyucuyla paylaşılmıştır. Araştırmacının betimlemeler ve tasvirler konusundaki hassasiyeti, okuyucunun 20. yüzyılın başında İngiltere emek piyasasının koşullarını anlamasına yardımcı olacaktır. Bu bağlamda Orwell'in çerçevesini çizdiği betimlemeler; *Sanayileşmiş Bölge* (ss. 18, 19, 54), *Sanayi Bölgeleri* (ss. 20, 21), *Gecekondu Mahallesinde Yaşayan Kadın* (ss. 19, 63), *İş Kazası Tasviri* (s. 47), *İşçi Sınıfı* (ss. 52, 88), *İşveren (Burjuva)* (s. 53), *Birden Fazla Kişinin Yaşadığı Evler* (s. 62), *Wigan'daki Karavanlar ve Sefalet* (s. 66), *Wigan'daki İşsizlik ve Evsizlik* (s. 68), *Belediye Sitelerinin Durumu* (ss. 75, 77), *İşsizlik Rakamları* (s. 81), *Londra'daki İşsizliğin ve Yoksulluğun Ulaştığı Boyut* (s. 86), *Wigan'daki Sinemalar* (s. 87), *İşsizliğin Etkileri* (ss. 89, 92, 93), *İngiltere'de Devrimin Önlenme Şekli* (s. 97), *Filmlerin İlgücü Piyasası Üzerindeki Etkileri* (s. 97), *Çay ve İşsizlik İlişkisi* (s. 104), *Madenci Tasviri ve Madencinin Dişleri* (s. 105), *Maden Ocaklarının Bulunduğu Yerler* (ss. 115, 116), *Kuzey ve Güney*

Mukayesesi (ss. 119, 124), İşçilerin Kaldıkları Evler (geçmiş ve gelecek mukayesesi) (ss. 126, 127), Sınıf Farklılığının Genel Görünümü (s. 134), Sınıf Farklılıklarının Nedenleri (s. 136), Burjuvazinin İşçiden Nefret Etmesinin Gerekçeleri (ss. 136, 137), Sıradan Bir İşçinin Görünümü (s. 138), Ayrımcılık (s. 139), I. Dünya Savaşı Sonrası İngiltere'deki Genel Durum ve Yaşlılara Yönelik Nefret (s. 148), I. Dünya Savaşı Sonrası İşçi Sınıfının Durumu (s. 150), Burma'lı ile Beyaz Adam Kıyaslaması (s. 152), İngiliz Kapitalizmi ve Hindistan'da Yaptıklarına Dair Bir Eleştiri (ss. 154, 155), İngilizlerin Burmadaki Zulümleri (s. 157), İşçilerin Yanında Olma Nedenleri (s. 160), Sınıfsız Toplum (s. 180), İşçi Sınıfına Mensup Olmanın Zorluğu (s. 166), Cam-Tavan İlişkisi (s. 167), İşçi Sınıfı Aydınlarının Tasviri (s. 174), Sınıf Atlamanın Kolay Yollarına Dair İzlenimler (s. 175), Sosyalizmin Son Durumu (s. 182), Devrimin Tanımı (s. 191), Sosyalizmin Koşulları (ss. 200, 201), Makinenin İşlevi (ss. 204, 210), Makineleşmenin Hedefi (s. 205), İşin Geleceği (s. 211), Makineleşmenin Etkileri (ss. 218, 219), Faşizmin Tanımı (s. 227), Sosyalizm Eleştirisi (s. 231), Makinesiz Bir Yaşamın Mümkün Olmadığı (ss. 233, 234), Sosyalizmin Tek Çıkış Yol Olduğuna Dair (s. 235), Sosyalizmin Temel Prensipleri (s. 236), Kapitalizm ve Sosyalizm Açıklaması (s. 242), Kapitalizm ve Sosyalizmin Kedi-Fare Metaforu Üzerinden Anlatımı (s. 244) şeklinde sıralanabilir (Orwell, 2021d).

Romanda Dönemin Emek Piyasasına İlişkin Bilgiler

Çalışmanın bu kısmında içerik analizi yöntemiyle uyumlu olarak Orwell'in *Wigan İşkelesi Yolu* (1937) adlı kitabına bizzat koyduğu birtakım istatistik veriler paylaşılacak ve o dönem İngiltere emek piyasasının fotoğrafı çekilmeye çalışılacaktır. Adı geçen veriler, maden işçilerinden yapılan haftalık kesintiler (a), işsizlik sigortasından yapılan tam ve geçici yardımlar ile miktarları (b), işsiz bir madenci ve ailesinin haftalık harcama kalemleri (c) ve News of the World'de yayınlanmış ve Orwell'in romanında alıntılanmış bir bütçe örneği (d) başlıkları altında incelenecek ve araştırmacı tarafından yorumlanacaktır. Paylaşılan bu veriler, o dönem İngiltere'sinde yoksulluğun hangi boyutlara ulaştığını göstermesi bakımından oldukça önemlidir (Orwell, 2021d: 44, 83, 100, 101, 103).

Tablo 1: Maden İşçilerinden Yapılan Haftalık Kesintiler

İşçiden Yapılan Haftalık Kesintiler ve Miktarları	Şilin	Peni
İşsizlik ve Sağlık Sigortası	1	5
Fener Kirası		6
Aletleri Bileme		6
Tartı Kontrolörü		9
Revir		2
Hastane		1
Yardım Fonu		6
Sendika Aidatı		6
TOPLAM	4	5

Kaynak: Orwell, 2021d: 44.

Tablo 1'de Orwell, maden işçilerinden haftalık olarak yapılan kesintiler hakkında bilgi vermektedir. İşsizlik ve sağlık sigortasından yapılan kesintiler genel içerisinde en yüksek paya sahiptir. Bu durum, o dönem İngiltere emek piyasasında işsizliğin ve hastalıkların büyük bir risk faktörü olduğunu ortaya koymakta ve devletin de bu riskle mücadele etmek amacıyla kaynakta kesme yöntemini (check-off) kullandığını göstermektedir. Özellikle 1929 Ekonomik Krizi ve II. Dünya Savaşı'nın neden olduğu ekonomik koşullar bahse konu kesintinin hangi amaçlarla yapıldığını teyit eder mahiyettedir. Yine fener kirası, aletleri bileme, tartı kontrolörü, revir, hastane, yardım fonu ve sendika aidatı diğer kesinti kalemlerini oluşturmaktadır. Maden işçilerinin kazandıkları paranın neredeyse yarısı da kesintilere gitmekte, böylece geriye kalan ücret de yeterli beslenme ve asgari ihtiyaçları karşılama dâhil işçinin hiçbir yarasına merhem olmamaktadır. Bu tablo, o yıllarda emek piyasasına katılarak çalışan işçilerin nasıl sefalet ücretine ve çalışan yoksulluğuna mahkûm edildiklerini adeta teyit etmektedir (Tablo 1).

Tablo 2 ise işsizlik sigortasından haftalık olarak yapılan tam ve geçici yardımlar ve miktarlarını göstermektedir. Geçici yardımlara kıyasla tam yardımların miktarları oldukça düşüktür. Tam yardımlar çalışanın kendisi (bekâr erkek), karısı ve 14 yaş altı çocuklarına verilirken, geçici yardımlar ise çalışanın kendisi (bekâr erkek), erkek ve karısı, 14-18 yaş arası çocuk, 11-14 yaş arası çocuk, 8-11 yaş arası çocuk, 5-8 yaş arası çocuk ve 3-5 yaş arası çocuklara verilmektedir. Haftalık olarak verilen tam yardımların toplam tutarı 29 şiline tekabül ederken, geçici yardımlar ise 59 şilin ve 12 dime civarındadır (Tablo 2).

Tablo 2: İşsizlik Sigortasından Yapılan Tam ve Geçici Yardımlar ile Miktarları

Tam Yardım	Haftalık	
Bekâr Erkek	17 şilin	
Karısı	9 şilin	
14 Yaşın Altı Çocuk Başına	3 şilin	
Geçici Yardım	Haftalık	
Bekâr Erkek	15 şilin	
Erkek ve Karısı	24 şilin	
14-18 Yaş Arası Çocuk	6 şilin	
11-14 Yaş Arası Çocuk	4 şilin	6 dime
8-11 Yaş Arası Çocuk	4 şilin	
5-8 Yaş Arası Çocuk	3 şilin	6 dime
3-5 Yaş Arası Çocuk	3 şilin	

Kaynak: Orwell, 2021d: 83.

Tablo 3: İşsiz Bir Madenci ve Ailesinin Haftalık Harcama Kalemleri

Ürünler	Pound	Şilin	Dime
Kira		9	0,5
Kıyafet Kulübü		3	0
Kömür		2	0
Gaz		1	3
Süt		0	10,5
Sendika Aidatı		0	3
Sigorta (Çocuklar İçin)		0	2
Et		2	6
Un		3	4
Maya		0	4
Patates		1	0
Sığır Yağı		0	10
Margarin		0	10
Domuz Pastırması		1	2
Şeker		1	9
Çay		1	0
Reçel		0	7,5
Bezelye ve Lahana		0	6
Havuç ve Soğan		0	4
Yulaf Ezmesi		0	4,5
Sabun, Çamaşır Deterjanı, Çamaşır Beyazlatıcı, vb.		0	10
TOPLAM	£ 1	12	0

Kaynak: Orwell, 2021d: 100, 101.

İşsizliğin kronik bir sorun haline geldiği dönemin İngiltere'sinde işsiz kalan bir madencinin ve ailesinin haftalık gider kalemleri de Orwell tarafından paylaşılmıştır. Barınma, giyinme, ısınma ve gıda temel harcama kalemleri olarak göze çarpmaktadır. Tablodan anlaşıldığı kadarıyla en büyük harcama kalemleri sırasıyla yine barınma, giyinme, ısınma ve gıda şeklinde kendisini göstermektedir. Esasında burada bahsedilen harcamalar temel, yani zaruri harcamalar olup, ha-

yatın idamesi için elzemdir. Bu harcamalara ilaveten ve dönemin ekonomik koşulları dikkate alınarak sendika aidatı ve sigorta giderlerinin de büyük bir yekûn tuttuğu gözlenmektedir (Tablo 3).

Tablo 4: News of the World'de Yayınlanmış ve Orwell'in Romanında Alıntılanmış Bir Bütçe Örneği

Ürünler	Şilin	Dime
3 Tane Kepekli Ekmek	1	0
250 gr Margarin	0	2,5
250 gr. Sığır Yağı	0	3
Yarım Kg Peynir	0	7
Yarım Kg Soğan	0	1,5
Yarım Kg Havuç	0	1,5
Yarım Kg Kırık Bisküvi	0	4
1 Kg Hurma	0	6
1 Kg Süttozu	0	5
10 Tane Portakal	0	5
TOPLAM	12	0

Kaynak: News of the World gazetesinden alıntılanan Orwell, 2021d: 103.

Tablo 4'te dönemin basın yayın organlarından News of the World'de yayınlanan ve Orwell tarafından da bizzat alıntılanan bir bütçe örneği görülmektedir. Buradaki giderler bir önceki tabloda işaret edilen harcamalarla hemen hemen örtüşmektedir. Tablo 3'teki harcamalar daha genel nitelikli iken yukarıdaki ürünlerin fiyatlarının ise daha detaylı ve kilogram ve gram bazında hesaplandığı gözlenmektedir. Her iki tablo, gider kalemleri içerisinde yaşamın devamlılığı açısından gıdanın vazgeçilmez bir yeri olduğunu göstermekte ve bir bakıma etkin ücret ödemelerinden birisi konumundaki beslenme modellerinin ne denli efektif olduğuna işaret etmektedir (Bkz. Biçerli, 2011: 190). Dolayısıyla emek piyasası temelinde geliştirilen politikaların başta gıda olmak üzere çalışanların alım gücünü arttırmaya ve enflasyonu düşürmeye dönük politikalar olması gerektiğinin altı çizilmelidir (Tablo 4).

Sonuç Yerine

Çalışmanın temel gayesi, Orwell tarafından kaleme alınan *Wigan İskeleyi Yolu* (1937) adlı eser özelinde emek ve edebiyat arasındaki ilişkinin boyutlarını saptamak ve emek piyasasını ilgilendiren işsizlik, yoksulluk, düşük ücret, uzun çalışma süreleri, gelir adaletsizliği, ayrımcılık, sosyal güvence eksikliği, iş kazaları, meslek hastalıkları vs. gibi konuların edebi metinlerdeki karşılıklarını ortaya çıkarmaktır. İkel dönemlerden günümüze gelinceye kadar tarihi süreç içerisinde emeğin birçok değişim ve dönüşüme maruz kaldığı ve bu değişimin önündeki itici gücün de, hiç şüphesiz, teknoloji ve inovasyon olduğu göz ardı edilmemelidir. Tarım Devrimi, Sanayi Devrimi ve Bilgi Devrimi şeklinde kabaca üç kategoride ele alınabilecek emeğin gelişim serüveni; çalışanı, onun niteliklerini, işin ve emek piyasasının özelliklerini kökünden değiştirmiş; böylece, meydana gelen bu köklü değişimler sanat formlarını da derinlemesine etkilemiştir. Çalışmanın bütünü içerisinde emek ve edebiyat arasındaki ilişkiyi saptamaya dönük çaba, sadece sanayileşme ve onun öykü, roman, şiir şeklinde sıralan edebi türler içerisindeki ekonomik, politik, sosyal ve kültürel etkileri ve izdüşümleri ile sınırlı tutulmuştur.

Bu amaçlarla, çalışmada bilimsel yöntem olarak içerik analizi; edebi bir metot olarak ise toplumsal gerçekçilik kullanılmıştır. Araştırmanın literatür taraması kısmında incelenen ulusal ve uluslararası edebi örnekler ile içerik yönüyle inceleme yapılan *Wigan İskeleyi Yolu* (1937) yapıtı emek ve edebiyat ilişkisini ortaya koyması bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Gerek dünyada gerek Türkiye’de kaleme alınan ve çalışma ilişkileri-emek ya da emek-edebiyat alanlarında ön plana çıkmış eserlerin ideolojik olarak daha çok ‘sosyalist’ bir çizgide kaleme alındığı çıkarsaması yapılabilir. Nitekim toplumsal gerçekçiliğin ruhunda sosyalizmin etkisi oldukça baskındır. Uluslararası literatürde *sosyalist gerçekçilik* olarak belirtilen kavram zaten Türkçe’ye çevrilirken politik kaygılarla özünden koparılmış ve daha esnek bir hale getirilmiştir.

Orwell’in başyapıtları arasında yer alan *Wigan İskeleyi Yolu* (1937) eseri, emek ve edebiyat ilişkisi bağlamında oldukça önemli bir başyapıttır. Yazar, eseri bir nevi emek tarihçisi, çalışma ekonomisti, sosyal politika ve emek piyasası uzmanı kimliğiyle kaleme almış ve üslubuyla dönemin koşulları içerisinde varlık yokluk savaşı veren emekçilerin emek piyasasındaki durumlarını ve yaşadıkları sosyal ve ekonomik sorunları derinlemesine irdelenmiştir. Bunu bilimsel bir bakış açısıyla yaparken, aydın olmanın omuzlarına yüklediği sorumlulukla zaman zaman savunduğu sosyalizmi ve ona güya gönül vermiş sosyalistleri de eleştirmeyi ihmal etmemiştir. Kitabında çalışma ilişkilerinden sosyalizme, makineleşmeden devrimciliğe, maden işkolundan işsizliğe, çarpık kentleşmeden gecekondulaşmaya, hijyen sorunlarından eşitsizliğe varana kadar toplumun bütününe ilgilendiren ekonomik ve sosyal problemlere değinen yazar, 20. yüzyılın ikinci çeyreğinde İngiliz emek piyasasının fotoğrafını çekmiş ve objektif bir şekilde, eğip bükme-

den dönemin şartlarını okuyucuya aktarmayı başarmıştır. Sanayi Devrimi gibi teknolojik ve inovatif bir yeniliğe imza atarak öncelikle üretim ilişkilerini sonrasında tüm dünyayı kökünden değiştiren 20. yüzyıl İngiltere'sinde dahi ekonomik sorunların halen varlığını sürdürdüğü, dolayısıyla iktisadi kalkınmanın bugünden yarına gerçekleşmediği, aksine zamana dayalı ve yıllara sari bir biçimde meydana geldiği mesajı yazarın örtülü olarak üzerinde durmak istediği konular arasında yer almaktadır. Konuya ilgi duyan araştırmacılara ve akademisyenlere, Orwell'in diğer eserlerini de bu çalışmada belirlenen ölçütler çerçevesinde ve Maxqda, Nvivo veya Atlas gibi bir takım istatistik programları kullanarak analiz etmeleri tavsiye edilebilir.

Kaynakça

- Akyıldız, H., Hatırlı, S. A., Altuntepe, N. (2012) İktisada Giriş, Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara: Alter Yayıncılık.
- Akyürek, M. (2018) "Toplumsal Gerçekçilik Bağlamında Türkiye'de Emek Gücünün Resim Sanatına Yansımaları", Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 40, 444-467.
- Alper, Y. (1997) Türkiye'de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar (SSK), Bursa: Ceylan Matbaacılık.
- Ardıç K., Aydın, Y. (2011) İktisat Okulları ve Emek Piyasası, 2. Basım, İstanbul: Derin Yayınları, İstanbul.
- Arencibia, M. G. (2011) "Socialism between Globalization and the Market: The Experience of Europe, China and Vietnam", World Review of Political Economy, 2, 1, 105-116.
- Aydoğdu, Y. (2017) "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Toplumcu Gerçekçi Şiirin Serüveni (1923-1950)", Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED), 7, 14, 267-282.
- Beaudoin, S. M. (2000) "Current Debates in the Study of the Industrial Revolution", OAH Magazine of History, 15, 1, 7-13.
- Becker, G. (1967) Documents of Modern Literary Realism, New Jersey.
- Berg, M., & Hudson, P. (1992) "Rehabilitating the Industrial Revolution", The Economic History Review, 45, 1, 24-50.
- Biçerli, K. (2011) Çalışma Ekonomisi, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Black, J. (Çev. Ekin Duru). (2018) Kısa İngiltere Tarihi, 3. Baskı, İstanbul: Say Yayınları.
- Brown, T. A., Jones, M. K., Powell, W., & Allaby, R. G. (2009) "The Complex Origins of Domesticated Crops in the Fertile Crescent", Trends in Ecology & Evolution, 24, 2, 103-109
- Budd, J. W. (Çev. Fuan Man). (2016) Çalışma Düşüncesi, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Castillo, G. (1997) "Soviet Orientalism: Socialist Realism and Built Tradition", Traditional Dwellings and Settlements Review, 8, 2, 33-47.
- Clark, G., & Jacks, D. (2007) "Coal and the Industrial Revolution, 1700-1869", European Review of Economic History, 11, 1, 39-72.
- Clark, K. (2000) The Soviet Novel: History as Ritual (Third ed.). Bloomington: Indiana University Press.
- Crafts, N. (2005) "The First Industrial Revolution: Resolving the Slow Growth/Rapid Industrialization Paradox", Journal of the European Economic Association, 3, 2-3, 525-534.
- Crafts, N. (2011) "Explaining the First Industrial Revolution: Two Views", European Review of Economic History, 15, 1, 153-168.
- Crafts, N. F. (1995) "Exogenous or Endogenous Growth? The Industrial Revolution Reconsidered", The Journal

of Economic History, 55, 4, 745-772.

Curro, C. (2019) *Between the Public and the Private: Socialism, Capitalism and Street Socialisation in Georgia*. Duncan, P. J. S., Schimpfössl, E. (Ed.), *Socialism, Capitalism and Alternatives: Area Studies and Global Theories*, London: UCL Press, 66-86.

Çıvgın, İ. (2016) "Bereketli Hilal'de Bitki Evcilleştirme Sürecini Etkileyen Faktörler: İklim, Doğal Çevre ve Kültürlerarası Karşılaşmalar (MÖ. 11000-7000)", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 17, 463-488.

De Vries, J. (1994) "The Industrial Revolution and the Industrious Revolution", *The Journal of Economic History*, 54, 2, 249-270.

Del Sarto, A. (2005) "Cinema Novo and New/Third Cinema Revisited: Aesthetics, Culture and Politics", *Chasqui*, 34, 78-89.

Dickens, C. (2014) *İki Şehrin Hikâyesi*, İstanbul: Lacivert Yayıncılık.

Dinler, Z. (2018) *İktisat, Gözden Geçirilmiş 10. Baskı*, Bursa: Ekin Yayınları.

Durkheim, E. (1895-1896) *Socialism*, translated from the French by Sattler C, New York: Collier Books.

Eğilmez, M. (2019) *Ekonominin Temelleri Kavramlar ve Kurumlar*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Elo, S., & Kyngäs, H. (2008) "The Qualitative Content Analysis Process", *Journal of Advanced Nursing*, 62, 1, 107-115.

Evans, A. B. (1977) "Developed Socialism in Soviet Ideology" *Soviet Studies*, 29, 3, 409-428.

Fizer, J. (1975) "Some Observations on the Alleged Classicism of Socialist Realism", *Studies in Soviet Thought*, 15, 4, 327-337.

Frank, M., Roehrig, P., Pring, B. (2019) *Yapa Zekâ, Algoritmalar, Botlar ve Büyük Veri Çağında Öne Geçmek, Makineler Her Şeyi Yaptığında Biz Ne Yapacağız*, İstanbul: Aganta Kitap.

Frolova-Walker, M. (2009) "The Glib, the Bland, and the Corny: an Aesthetic of Socialist Realism", *Music and Dictatorship in Europe and Latin America*, 403-424.

Gönden, M. (2019) "George Orwell'in Edebi Gazeteciliği: Wigan İskeleyi Yolu Üzerine Bir İnceleme", *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 32, 398-419.

Görçün, Ö. F. (2016) *Dördüncü Endüstri Devrimi Endüstri 4.0. 1. Baskı*, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Gümüş, E. (2010) "Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Öneriler", *Seta Analiz*, 24, 1-22.

Güran, T. (2017) *İktisat Tarihi*, İstanbul: Der Yayınları.

Haber, M. (2014) "The Soviet Ethnographers as a Social Engineer Socialist Realism and The Study of Rural Life, 1945-1958", *The Soviet and Post Soviet Review*, 41, 194-219.

Harris, R. (2015) "Through the Lens of Israeli Cinema: A Review", *Jewish Film & New Media*, 3, 2, 220-231.

Hermann, G. M. (2008) "Content Analysis", *Qualitative Methods in International Relations*, London: Palgrave Macmillan, 151-167.

Hoffman, M. (2019) *Smart Agents for the Industry 4.0 Enabling Machine Learning in Industrial Production, Germany: Springer Vieweg*.

Hoppit, J. (1990) "Counting the Industrial Revolution", *The Economic History Review*, 43, 2, 173-193.

Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005) "Three Approaches to Qualitative Content Analysis", *Qualitative Health Research*, 15, 9, 1277-1288.

<https://www.imdb.com> (Erişim Tarihi: 11.03.2021).

Kacıroğlu, M. (2016) "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında (1923-1940) Toplumcu-Gerçekçi Edebiyat Tar-

- tışmaları", Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1, 2, 27-71.
- Karataş, Ö. F. (2013) "Hilmi Yavuz'un Doğu Şiirleri'ne Toplumcu Gerçekçi Bir Yaklaşım", Turkish Studies International Periodicals for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8, 13, 1157-1173.
- Kepley, V. (1995) "Pudovkin, Socialist Realism, and the Classical Hollywood Style", Journal of Film and Video, 47, 4, 3-16.
- Kiaer, C. (2014) "Lyrical Socialist Realism", Massachusetts Institute of Technology October Magazine, 147, 56-77.
- Krippendorf, K. (2004) Content Analysis An Introduction to Its Methodology, University of Pennsylvania, USA: Sage Publications.
- Lordoğlu, K., Özkaplan, N. (2005) Çalışma İktisadı, İstanbul: Der Yayıncılık.
- Lu, H., Li, Y., Chen, M., Kim, H., & Serikawa, S. (2018) Brain Intelligence: Go beyond Artificial Intelligence. Mobile Networks and Applications, 23, 2, 368-375.
- Marx, K. (Çev. Kenan Somer, Ahmer Kardam, Sevim Belli, Arif Gelen, Yurdakul Fincancı, Alaattin Bilgi). (2007) Yabancılaşma, Üçüncü Baskı, Ankara: Kuban Matbaacılık.
- McGuire, G. (2018) "Aqyn Agha? Abai Zholy as Socialist Realism and as Literary History", Journal of Eurasian Studies, 9, 1, 2-11.
- Morson, G. S. (1979) "Socialist Realism and Literary Theory", The Journal of Aesthetics and Art Criticism, 38, 2, 121-133.
- News of the World Gazetesi.
- Ó Gráda, C. (2016) "Did Science Cause the Industrial Revolution?", Journal of Economic Literature, 54, 1, 224-239.
- Orwell, G. (Çev. Ayşegül Çakır Oruç). (2021a) Hayvan Çiftliği, Ankara: Venedik Yayınları.
- Orwell, G. (Çev. Ayşegül Çakır Oruç). (2021b) 1984, Ankara: Venedik Yayınları.
- Orwell, G. (Çev. Ayşegül Çakır Oruç). (2021c) Paris ve Londra'da Beş Parasız, Ankara: Venedik Yayınları.
- Orwell, G. (Çev. Ayşegül Çakır Oruç). (2021d) Wigan İskelesi Yolu, Ankara: Venedik Yayınları.
- Ötgün, C. (2008) "Sanat Yapıtına Yaklaşım Biçimleri", Sanat ve tasarım dergisi, 1, 2, 159-178.
- Özonur, D. (2016) "Bir Sinema Filminde Sınıfların Temsili ve Politik Duruş: Kış Uykusu", İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 43, 98-117.
- Öztürk, A. (2013) Türk Sinemasında Toplumsal Gerçekçilik Akımı ve Sansür (1960-1970 Dönemi), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo TV ve Sinema Anabilim Dalı, İstanbul.
- Pouncy, C. (2005) "Stumbling toward Socialist Realism: Ballet in Leningrad, 1927-1937", Russian History, 32, 2, 171-193.
- Sadikov, R. (2010) "Şubat Devriminden Sonra Rusya'da İktidar Mücadelesi: Ekim Devrimi'ne Giden Yol", Tarih Araştırmaları Dergisi, 29, 48, 101-118.
- Schwab, K. (2016) Dördüncü Sanayi Devrimi, World Economic Forum, İstanbul: Optimist Yayınları.
- Smith, C. A. (2018) Industrial Landscapes of Socialist Realism, Franceschini, I., Loubere, N. (Ed.) Gilded Age. Australia: ANU Press. 219-223.
- Soyer, S. (1996) Çalışma Sosyolojisi, Saray Yayınları.
- Stemler, S. (2001) "An Overview of Content Analysis", Practical Assessment, Research Practical Assessment, Research and Evaluation, 7, 17, 17-6.
- Teikmanis, A. (2013) "Toward Models of Socialist Realism", Baltic Journal of Art History, 6, 97-123.

- Ugresic, D. (2003) "Long Live Socialist Realism!", *The Baffler*, 16, ss. 93-94.
- Ülgen, P. (2010) "Ortaçağ Avrupasında Feodal Sisteme Genel Bir Bakış", *Mukaddime*, 1, 1-17.
- Voth, H. J. (2003) "Living Standards during the Industrial Revolution: An Economist's Guide", *The American Economic Review*, 93, 2, 221-226.
- White, M. D., & Marsh, E. E. (2006) "Content Analysis: A Flexible Methodology", *Library Trends*, 55, 1, 22-45.
- Yayla, A. (2017) "Sosyalizm ve Sosyalistler Üzerine Düşünceler", *Liberal Düşünce Dergisi*, 88, 69-85.
- Yıldız, Ö. (2008) "GAP İllerinde Sosyal ve Ekonomik Dönüşüm", *Ege Akademik Bakış*, 8, 1, 287-300.
- Youtube (Erişim Tarihi: 11.03.2021).
- Yüksel, H. (2014) "Emek Kavramının Ortaya Çıkışında Rol Oynayan Tarihi Dönüm Noktalarının Süreç Merkezli Değerlendirilmesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19, 2, 257-273.
- Yüksel, H. (2018) "Cold War Ideology: The Rocky 4 Movie", *Journal of Labor and Society*, 21, 3, 385-414.
- Yüksel, H. (2020) *Sendikacılık & Sinema, Teori ve Pratik*, Bursa: Ekin Yayınları.